

Aleksandra KAPETANOVIĆ

PALATA ŠESTOKRILLOVIĆ U PERASTU

Ključne riječi: Porodica i kazada Šestokrilović, grb Šestokrilovića, porodice Čorko i Brguljan, arhitektonska analiza palate Šestokrilović

Ovaj rad nastao je na osnovu „Arhitektonske analize palate Šestokrilović“ urađene od strane nevladine organizacije EXPEDITIO iz Kotora. EXPEDITIO je u drugoj polovini 2008. godine angažovan od strane sadašnje vlasnice palate Šestokrilović da uradi arhitektonski snimak i analizu palate¹. Ova analiza je trebala da posluži kao osnova za izradu projekta rekonstrukcije palate, s obzirom da palata Šestokrilović do sada nije istraživana a da predstavlja jednu od značajnijih palata u Perastu.

Izrada arhitektonske analize je u prvoj fazi podrazumijevala: prikupljanje podataka, izradu snimka postojećeg stanja i detaljna istraživanja na osnovu kojih su dalje urađene neophodne analize. Kao rezultat urađen je elaborat koji sadrži: podatke o porodici i kazadi Šestokrilović; istorijski razvoj palate; opis palate sa svim karakterističnim elementima organizacije prostora, enterijera i eksterijera, materijalima, konstrukcijom; analogije sa drugim peraškim palatama; razvoj i modifikacije palate; vrijednosti i značaj palate kao i smjernice za projektovanje.

Arhitektonska analiza je rađena uz konsultacije sa stručnom službom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor. Tokom ovog procesa izvedeni su i istraživački radovi u enterijeru palate, od strane slikara konzervatora Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor². Otvara-

¹ Zahvalnost za pomoć pri izradi „Arhitektonske analize palate Šestokrilović“ dugujemo: vlasnici palate g-di Debori Prutzman koja je imala razumijevanja za neophodnost istraživanja ovako značajnog graditeljskog nasljeđa, Zorici Čubrović i Jasminki Grgurević iz Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor na saradnji i pomoći, Vladimiru i Dušici Brguljan na informacijama koje su nam dali vezano za palatu, Tanji Piperović na ustupljenim fotografijama grbova sa ostrva Sv. Đorđa, kao i Pomorskom muzeju Crne Gore i Muzeju grada Perasta na uvidu u eksponate koji su se odnosili na palatu Šestokrilović

² Istraživačke radove u enterijeru palate vodila je slikarka konzervatorica Jasminka Grgurević

njem sonde na karakterističnim mjestima na zidovima i plafonu ispitana je njihova originalna obrada, profilacija, raspored polja, način bojenja, različite faze.

PORODICA I KAZADA ŠESTOKRILLOVIĆ

Tradicija govori da je Perast od davnina imao dvanaest porodičnih bratstava koja su se razvila iz prvobitnih porodica i nose naziv po njima, a koja su od srednjeg vijeka poznata kao kazade³.

Šestokrilovići su stara porodica i jedno od najstarijih Peraških bratstava. Oni su jedna od dvanaest prvobitnih porodica - kuća (mlet. *casade*) iz kojih se kasnije razvilo cijelo mjesto. Šestokrilovići u Perastu se javljaju **kao porodica i kao kazada**, koja se razvila iz ove porodice.

Prezime Šestokrilović kao **porodično** prezime se spominje veoma rano. Miloša Šestokrilovića pominje Mavro Orbin, oko **1160. godine**, kao peraškog "*kefaliju*" - vođu 150 Peraštana u doba dubrovačko-bokeljske koalicije protiv bosanskog bana Borića⁴. Porodica sa čistim prezimenom bratstva postoji sigurno u Perastu još krajem 17. vijeka, jer je palata u Luci na kojoj se nalazi natpis "Šestokrilović" građena 1691. godine. Međutim, izgleda da već krajem 18. vijeka porodica Šestokrilović, sa čistim prezimenom bratstva, više ne postoji, jer se ne navodi u dokumentu iz 1770. godine u kojem se nabrajaju porodice članice kazade⁵.

U djelu "Il regno degli Slavi" iz 1601. godine, Mavra Orbina (+1614) dubrovačkog pisac, hroničara opisuje se događaj iz 1160. godine - sukob du-

³ Jezgra kazada su bile prvobitne porodica iz kojih su se one i razvile i čija imena su nastavila da nose, ali su se kazadama pridruživale i druge porodice. Članovi kazada su se mijenjali kroz vrijeme, kao i broj pridruženih članova iz pojedinih porodica. Agregacija, tj. pribrajanje neplemićkih porodica jednoj kazadi, čime se dobivao stepen i povlastice domaćeg plemstva, se posebno često susreće u drugoj polovini 18. vijeka, kada su mnoge kazade oslabile. Tada u plemstvo prilaze uglednije porodice iz građanskog reda. Peraštani su i neke prijatelje svoga grada, iako nisu bili peraškog porijekla pripajali svojim kazadama.

Prvobitne porodice iz kojih su se razvile kazade u Perastu se uglavnom nisu održale, nego samo do 17. vijeka. Izuzetak je porodica Šilopi koja se održala do 20. vijeka.

Već od 16. vijeka kazade imaju svoje grbove. Sve porodice koje pripadaju jednoj kazadi imaju njen grb, i smatraju ga svojim porodičnim. Samo u nekim slučajevima ima nekih varijacija, kada porodice na grb kazade dodaju porodične simbole.

⁴ Pavao Butorac, Razvitak i ustroj peraške općine, str. 15

⁵ Mirko Vukasović, Grbovi kotorskih i peraških plemićkih porodica, str. 70

brovačko-bokeljske koalicije protiv bosanskog bana Borića.⁶ Miloš Šestokrilović koji se u opisanom događaju, bez obzira koliko on bio historijski ukorijenjen, navodi kao vođa Peraštana je u stvari hronološki prvi Peraštanin koji se spominje.

Kazada pod imenom **Šestokrilović** ili **Šestokrilić**⁷ se prvi put javlja 1562. godine u dokumentima peraškog arhiva. Kazadi Šestokrilović pripadaju porodice: Šestokrilović, Buća (i Buća Paštrović), Lepetani, Pribetić, Krušala, Jakobica, Florio (Fiorio), Kolović (i Kolović Jakobica i Kolović Matikola), Matikola (i Matikola Balović), Marinović i Ferrara. Po imenima porodica koje su pripadale kazadi, zaključuje se da je ona bila veoma ugledno bratstvo. U dokumentu iz 1770. godine navedeno je da kazadi Šestokrilović pripadaju predstavnici slijedećih porodica: Marinović, Krušalić, Buća, Kolović i Ferrara. Izgleda da već u ovom peridu porodica Šestokrilović, sa čistim prezimenom bratstva, više ne postoji. Krajem 19. vijeka izumrli su neki ogranci porodice Mrinovic i Ferrara. Markiz Ivan Serposa⁸ je bio jedan od prijatelja Perasta, kojeg su Peraštani, iako nije bio peraškog porijekla pripojili kazadi Šestokrilović.

⁶ Dubrovački-bokeljski odbrambeni savez, koji je sklopljen u Dubrovniku protiv bosanskog bana Borića (o.1153-1167), činili su: Dubrovačka vojska od 6000 vojnika pod zapovjedništvom Miha Bobaljevića, Kotorani sa 400 vojnika pod vođstvom Petra Bolice, Ulcinjani sa 200 vojnika pod vođstvom Nikole Krivića i Peraštani sa 150 vojnika pod vođstvom Miloša Šestokrilovića. Vojska bana Borića imala je 10000 vojnika. Dubrovačko-bokeljska vojska se sukobila sa vojskom bosanskog bana u trebinjskom kraju, i u tom boju pobijedila. U opisu boja ističe se značaj poduhvata Peraštana pod Milošem Šestokrilovićem koji su uspjeli da pogube Tomaša Vukmirića, brata banove žene, što je bio prelomni trenutak za ishod boja. Ban je nakon toga sklopio mir sa Dubrovčanima, a dubrovački senat je bogato nagradio saveznike iz Kotora, Ulcinja i Perasta. Nakon povratka iz uspješnog boja nastao je sukob između Kotorana i Peraštana. Julije Balović, peraški pisac, navodi kako se na svečanosti sv. Tripuna u Kotoru, nakon pobjede, skupilo dosta Kotorana i Peraštana da proslave pobjedu. Na svečanosti je došlo do sukoba između Šestokrilovića i Bolice jer je Šestokrilović istakao junaštvo Peraštana zane-marivši ulogu Kotorana. Sukob se nastavio, i Peraštani su nakon toga posjekli Bolićine vinograde, Kotorani zatim spalili peraške lađe i Peraštani ponovo spalili dvije kotorske galije. U izmirenju Kotorana i Peraštana morali su da posreduju Dubrovčani.

Za događaj koji je opisan postoje oprečna mišljenja da li je istinit ili ne. On se ne spominje u Ljetopisu popa Dukljanina, dokumentu iz 12. vijeka. Pretpostavlja se da je cijela priča nastala je vjerovatno u 15. vijeku i to na osnovu više priča i legendi iz Kotora, Perasta i Dubrovnika. U 15. vijeku, u eri humanizma, pod uticajem probuđenih lokalnih ambicija lako su nicali ovakve legende sa svrhom da se što više istakne starost gradova i prikaže što "časnijom". U svakom slučaju ova zabilježena priča govori o već razvijenoj svjesnosti i težnji Peraštana za oslobađanjem od kotorske vlasti, koja je i nastupila 1585. godine.

⁷ Pavao Butorac u knjizi "Razvitak i ustroj peraške općine" kazadu naziva Šestokrilić, i navodi da se u periodu 16-18 vijeka javljaju oba oblika naziva i Šestokrilić i Šestokrilović, dok se danas zadržao naziv Šestokrilović

⁸ Markiz Giovanni de Serpos je krajem 18. vijeka pisao o „*Dissertazione polemico-critica sopra due dubbi di coscienza concernenti gli Armeni cattolici, sudditi dell'Impero ottomano*“, Venice, 1783

Sredinom 17. vijeka, u periodu od 1645 do 1684, povremeno se ovo bratstvo u Zelenoj knjizi ne bilježi pod svojim imenom već kao kazada **Buća**. Porodica Buća je jedna od najznačajnijih kotorski porodica. (u 14. vijeku je jedan ogranak kotorskih Buća primljen i u dubrovačko plemstvo, a susreću se i u Šibeniku u 15. vijeku i u Kalabriji u 18. vijeku). Jedan se ogranak ove kotorske porodice vjerovatno još u srednjem vijeku preselio u Perast, imajući posjede na starom području opatije sv. Đorđa. Svakako se ovaj peraški ogranak porodice Buća, možda ženidbom ili baštinjenjem, pridružio već rano peraškoj kazadi Šestokrilović, ali je sačuvao svoj kotorski porodični grb. Porodica Buća je u 17. vijeku vjerovatno bila veoma uticajna i jaka u bratstvu Šestokrilović, kako brojem tako i ugledom, da je svoje prezime nametnula cijelom bratstvu. Međutim, kad je ova porodica malo oslabila, krajem 17. vijeka kazada ponovo dobija staro ime - Šestokrilović.

Promjena naziva kazade bilježi se još samo jednom, 1655. godine, kada se prezime Lepetani koristi kao naziv za cijelo bratstvo Šestokrilovića. Još jedna od znamenitih porodica koje su pripadale kazadi Šestokrilović je porodica Florio, koja se u 17. vijeku preselila na Prčanj. Ova porodica je na Prčanju u 18. vijeku sagradila palatu Florio-Luković, koja je poznata po sačuvanom salonu sa početka 19. vijeka.

GRB KAZADE ŠESTOKRILOVIĆ

Grb porodice i kazade Šestokrilović se nalazi na palati Šestokrilović u Perastu. On se nalazi na glavnoj fasadi palate, na krovnom vijencu i rađen je u malteru. Grb kazade Šestokrilović je sokolovo krilo sa šest rebaraca. Grb Šestokrilovića se pojavljuje još u Fojničkom grbovniku iz 14. vijeka⁹.



Grb kazade Šestokrilović na palati Šestokrilović

Dva grba kazade Šestokrilović isklesana u kamenu nalaze se i na nadgrobnim pločama u crkvi na ostrvu Sv. Đorđa. Peraštani su se ranije sahra-

⁹ To je grbovnik iz 1340. godine koji se čuvao i još uvijek čuva u Franjevačkom samostanu u Fojnici, u kome se nalazi skup od 139 grbova jugoslovenskih zemalja / http://www.heraldikasrbija.com/galerija/main.php?g2_itemId=1101&g2_page=8

njivali na ostrvu Sv. Đorđa sve dok nije izgrađeno groblje uz crkvu Sv. Mihovila u gradu. Jedan od njih se nalazi na grobnici članova porodice Florio, koja je pripadala kazadi Šestokrilović.



Grbovi kazade Šestokrilović na ostrvu Sv. Đorđa

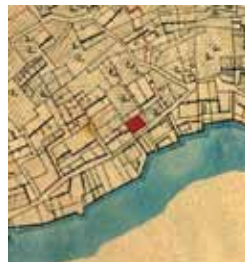
Pavao Butorac u knjizi “Razvoj i ustroj peraške općine” navodi da se grb Šestokrilovića nalazi i na “Čorkovini” - palati Čorko u Penčićima građenoj 1710. godine. Međutim, ovo nije grb kazade Šestokrilović, već grb porodice Čorko. Porodica Čorko je pripadala kazadi Peroević, ali na grbu ima cvijeće-smilje, koje je prihvatila iz grba kazade Smilojević.

PALATA ŠESTOKRILOVIĆ U IZVORIMA

U dostupnim izvorima nalazi se veoma malo podataka o palati Šestokrilović.

Palata Šestokrilović se ne može sa pouzdanošću identifikovati na crtežu Perasta Agostina Albertija iz 1624. godine kao ni na graviri Perasta mletačkog kartografa Vincenza Coronellija iz 17. vijeka.

Palata Šestokrilović se nalazi na indikacionim skicama za katstarski plan Perasta iz 1836. godine, kao i na kasnijem katastarskom planu sa kraja 19. vijeka ili početka 20. vijeka.



Položaj palate Šestokrilović na planu iz 1836. godine

U knjizi “Razvitak i ustroj Peraške općine” nastaloj početkom 20. vijeka, najvjerojatnije u periodu 1918-1938. godine, Pavao Butorac navodi da se palata Šestokrilović tada nalazi u vlasništvu jednog ogranka porodice Čorko¹⁰. On u knjizi opisuje grb kao i balkon na palati sa “renesansnim” karakteristikama.

U knjizi “Kulturna povijest grada Perasta” istog autora, nastaloj u približno istom periodu, palata se navodi kao „kuća Čorko (Šestokrilić) u Luci“.¹¹

Na starim fotografijama Perasta sa početka 20. vijeka palata Šestokrilović se samo djelimično uočava. Na jednoj od tih fotografija koja prikazuje uvalu Luka iz gornje zone grada uočava se da je palata Šestokrilović imala bočnu, istočnu fasadu malterisanu tamnim malterom (vjerojatno crvenim, sa mljevenom opekom ili crvenicom, što je uobičajeno za kuće u Boki Kotorskoj). Na drugoj fotografiji koja prikazuje uvalu Luka sa novoprobijenog obalnog puta uočava se da je palata Šestokrilović imala jedan krovni prozor – lukijernu sa južne strane.



*Fotografija sa početka 20. vijeka,
uvala Luka u kojoj se vidi i palata Šestokrilović*

Opis palate Šestokrilović dat je u tekstu Gracije Brajkovića i grupa autora, “Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u Kotorskoj opštini” objavljenom 1987-1988. godine.

¹⁰ P. Butorac, Razvitak i ustroj Peraške općine, str. 111

¹¹ P. Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, str. 428

Podaci o plati Šestokrilović nalaze se u “Popisu štete od zemljotresa”¹² iz 1979. godine. U kategorizaciji oštećenja i upotrebljivosti objekta koja je tada uspostavljena¹³ palata Šestokrilović je označena kao V kategorija - privremeno neupotrebljiva, sa teže oštećenom konstrukcijom. Za palatu Šestokrilović u *opisu deformacija i oštećenja konstruktivnih djelova objekta* navodi se: “*Prednji nosivi zid vertikalne pukotine od krovnog vijenca preko otvora drugog sprata, parapeta, nadprozornija prozora prvog sprata do otvora u prizemlju, reda veličine 2-10cm. Arhitektonska plastika nije oštećena.*”



Fotografija palate Šestokrilović iz 1979. godine, dokumentacija “Popis štete od zemljotresa”

Značajne podatke o urbanom razvoju Perasta, u okviru kojeg se posmatra i palata Šestokrilović i druge palate nastale u istom periodu, nalazimo u „Studiji zaštite graditeljskog nasljeđa Perasta“ koju je radio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor 2002. godine.

¹² Područje crnogorskog primorja je trusno poručje, i često je tokom istorije bilo pogadano zemljotresima. Posljednji veliki katastrofalni zemljotres zadesio je ovo područje 1979. godine. Iako u tom zemljotresu Perast kao cjelina nije stradao toliko kao ostali gradovi, palata Šestokrilović je oštećena. Par mjeseci nakon zemljotresa urađen je “Popis štete od zemljotresa” u kome je analizirano stanje i oštećenja svih objekata.

¹³ Kategorizacija oštećenja i upotrebljivosti objekta se kretala od I (manja oštećenja, upotrebljivi objekti) do VI (teška oštećenja, neupotrebljivi objekti)

ISTORIJSKI RAZVOJ PALATE ŠESTOKRILOVIĆ

Tačne podatke o vremenu nastanka palate Šestokrilović ne nalazimo u dostupnim izvorima.

Na osnovu natpisa na vijencu ispod krova u kome je navedena 1691. godina, pretpostavlja se da je palata Šestokrilović sagrađena tada, krajem 17. vijeka. Palatu su najvjerovatnije sagradili i u njoj živjeli predstavnici **porodice Šestokrilović**, prvobirne porodice po kojoj je i cijela kazada Šestokrilović dobila ime. Na žalost podatke o graditeljima palate ne nalazimo u izvorima.

Kako se porodica Šestokrilović već krajem 18. vijeka ne pominje vrlo je vjerovatno da je već u prvom vijeku nakon gradnje palata prešla u vlasništvo neke **druge porodice**, koja je moguće pripadala kazadi Šestokrilović¹⁴.



Porodica koja se, nakon samih Šestokrilovića, najviše vezuje za palatu Šestokrilović jeste **porodica Čorko**. Porodica Čorko nije pripadala kazadi Šestokrilović, već kazadi Peroević, pa je vjerovatno palata u nekom trenutku, po ženskoj liniji ili nekim drugim uticajem, prešla u vlasništvo porodice Čorko. Ne zna se tačno kada je palata prešla u vlasništvo porodice Čorko, ali se ona već sa sigurnošću u drugoj polovini 19. vijeka nalazi u posjedu ove porodice. Pavao Butorac navodi da se palata Šestokrilović u prvoj polovini 20. vijeka nalazi u vlasništvu jednog ogranka porodice Čorko¹⁵.

Porodica Čorko je bila jedna od značajnijih peraških porodica, čiji potomci i danas imaju posjede u Perastu. Još početkom 17. vijeka članovi porodice Čorko se pominju među predstavnicima peraške opštine (Tripo Zuanov, 1603). U 17. vijeku spominju se glasoviti pomorci, među kojima i kapetan Mato Čorko, kao i kapetan Niko Čorko koji se istakao u španskoj pomorskoj službi, pa je postao guverner ostrva Majorke i dobio titulu markiza.

¹⁴ Porodice koje su stanovale u palati su, i nakon intervencija koje su se na njoj dešavale, sačuvale vijenac sa grbom i natpisom. To nam može ukazati da su možda te porodice pripadale kazadi Šestokrilović, ili da su jednostavno imale razvijen odnos prema vrijednostima i značaju palate i zbog toga sačuvale grb iako nisu bile u toj kazadi.

¹⁵ Pavao Butorac, Razvitak i ustroj peraške općine i Kulturna povijest grada Perasta

U 17. vijeku spominje se i Grgur Čorko, trgovac, a krajem 18. vijeka Mato Čorko je jedan od predstavnika peraške opštine. U 19. vijeku se spominje kapetan Krsto Čorko, kao i Anton Čorko zapovjednik parobroda "Ercole" 1867. godine.



*Portret kapetana Krsta Čorka (nepoznati autor; kraj XVII v.),
Pomorski muzej Crne Gore, Kotor*

Na osnovu informacija dobijenih od nasljednika porodice Čorko zna se da je krajem 19. vijeka u palati Šestokrilović stanovala **Kate Čorko**, nakon što je postala udovica, sa dvije ćerke. Palatu je naslijedila jedna od dvije ćerke, Meri Čorko, rođena 1890. godine. Meri Čorko se udala za kapetana Krila Brguljana sa Prčanja, tako da je palata Šestokrilović prešla u vlasništvo porodice **Brguljan**.

Meri i Krile Brguljan su stanovali u palati Šestokrilović do 20-ih godina 20. vijeka, kada su se preselili u Srbiju, a palatu su od tada povremeno, uglavnom ljeti, koristili. Prema podacima koji su dobijeni od članova porodice Brguljan, porodici Čorko su ranije uz palatu Šestokrilović pripadale i dvije kuće koje se nalaze u njenoj neposrednoj blizini sa istočne strane, jedna sa gornje a druga sa donje strane ulice Stari put.

Nakon Drugog svjetskog rata prvi sprat palate Šestokrilović koriste porodice iz Perasta, dok je drugi sprat koristilo omladinsko društvo iz Čačka.

Vladimir i Vjekoslav Brguljan¹⁶, sinovi Meri Čorko i Krila Brguljana, kao nasljednici ponovo dobijaju nazad na korišćenje cijelu palatu 1974. godine. Članovi porodice Brguljan su povremeno stanovali u palati Šestokrilović do 2006. godine, kada su je prodali.

LOKACIJA PALATE

Palata Šestokrilović se nalazi u jugoistočnom dijelu Perasta. Ovaj dio grada nazvan je “Luka” po uvali u kojoj se nalazilo jedno od dva peraška pristaništa. Palata je u priobalnoj zoni, i izlazi direktno na pješačku ulicu “stari put”.



Položaj palate Šestokrilović

Palata Šestokrilović se nalazi na uskoj i dugoj parceli, upravnoj na obalu, koja se pruža od ulice Stari put do platoa crkve Rođenja Bogorodice. Palata se nalazi u donjem dijelu parcele, neposredno uz ulicu Stari put. Sa istočne strane palate je pristup koji vodi do ulaznog portala u ograđeno dvorište.

Slobodan prostor koji se nalazi ispred palate, između ulice Stari put i obalnog puta a koji je danas dio javne komunikacije, je vjerovatno ranije pripadao palati. To je bio prostor koji je služio kao prilaz palati, kao *pristanište*,

¹⁶ Vladimir Brguljan, pravnik, radio je na polju zaštite kulturnog nasljeđa, baveći se spomeničkim pravom – posebnom granom prava koja se odnosi na nepokretna i druga kulturna dobra. Od 1954. godine radio je u tada novoosnovanom Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda, a od 1979. do 1995. godine je bio nastavnik Pravne zaštite graditeljskog nasljeđa na postdiplomskim studijama Arhitektonskog fakulteta u Beogradu. Po pozivu, bio je 1970. godine predstavnik SFRJ u UNESCO-vom specijalnom komitetu vladinih eksperata za pripremu projekta Konvencije o mjerama za zabranu i sprječavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara. Autor je knjige “Izvori spomeničkog prava u Jugoslaviji”, izdate u Beogradu 2000. godine.

Vjekoslav Brguljan, arhitekta, i njegova supruga Dušica Brguljan, keramičarka-slikarka, su takođe povremeno stanovali u palati. Dušica Brguljan koja živi i radi u Beogradu, uglavnom radi reljefe u keramici - „slike od gline“, gde je pronašla spoj arhitekture, slikarstva i vajarstva. Inspiracija za njen rad joj je prije svega bio Perast. Od 2003. godine, održala je tri samostalne izložbe i učestvovala u jednoj međunarodnoj. <http://dusicabrguljan.com/autor.htm>

manipulativni prostor za skladištenje i pretovar tereta, popravku i gradnju brodova. Slično rješenje nalazimo i ispred drugih palata u Perastu koje se nalaze na direktno na liniji ulice Stari put (palata Balović, Štukanović, Martinović).

Sa istočne strane palate je pristup koji vodi do ulaznog portala u ograđeno dvorište. Dvorište koje se nalazi sa sjeverne strane palate čine ostaci prizemnog pomoćnog objekta u istočnom dijelu i bistijerna sa terasom u zapadnom dijelu.

Iza dvorišta pružaju se podzidani terasasti vrtovi. Na terasastim vrtovima se nalaze stabla narandži. U gornjem dijelu terasastih vrtova postoji prirodna stijena, koja na parceli stvara veću visinsku razliku od uobičajene.

OPIS PALATE

Palata Šestokrilović predstavlja tipičan primjer **baroknih palata građenih u 17. vijeku** koje su u poređenju sa specifičnim tipom bokeljskih palata sa belvedereom iz 18. vijeka svedenije, manjih gabarita, jednostavnog volumena sa četvorovodnim krovom, ali sa već prisutnim određenim baroknim elementima. Barok se na Jadranskoj obali javlja početkom 17. vijeka „*i to ne u svojim bitnim elementima, to jest novom koncepcijom prostora, volumena i svjetla, nego u nekim površnim vanjskim pojavama (ornamentika, okviri od voluta i kartuša, oblik prozora ili sklonost gomilanju ukrasa) da bi tek u XVIII st. prodro i u oblikovanje pročelja i rješenja unutrašnjeg prostora...*”¹⁷



¹⁷ Kruno Prijatelj, Barok u Dalmaciji

Palata Šestokrilović je u poređenju sa drugim peraškim i bokeljskim palatama nastalim u baroknom periodu relativno manjih dimenzija i jednostavnije forme, ali skladnih proporcija. Palata ima jednostavnu kubičnu formu sa četvorovodnim krovom, bez za barok karakterističnih vidionica.

Palata Šestokrilović je pravougaone osnove, dimenzija približno 10 x 8 m. Dužom stranom prati liniju obale, i orjentisana je u pravcu sjever-jug. Glavna južna fasada je okrenuta ka obali i izlazi direktno na ulicu Stari put. Palata ima prizemlje i dva sprata, i pokrivena je četvorovodnim krovom. U prizemlju palate je centralno postavljen široki ulazni portal, kojim se direktno sa ulice ulazi u palatu. Uz glavnu fasadu palate, sa istočne strane, prislonjeno je kamenom podzidano spoljašnje stepenište koje vodi do centralno postavljenog balkona i portala na prvom spratu. Na drugom spratu je centralno postavljen manji balkon sa profilisanim kamenim konzolama i balusterima.

U dvorištu palate, sa zadnje strane, u sjeverozapadnom uglu je bistijerna sa terasom preko koje se ulazi na drugi sprat palate.

Na glavnoj fasadi na centralnoj osi se nalaze tri portala, na svakoj etaži po jedan, i dva balkona na prvom i drugom spratu. Simetrično u odnosu na ovu centralnu osu je postavljena po jedna osa sa prozorskim otvorima. Na glavnoj fasadi ispod krova je profilisani vijenac u malteru. Na vijencu se centralno postavljen, iznad balkona drugog sprata, nalazi grb Šestokrilovića i natpis: SESTO 1691 CRILOVI / CH /.

ORGANIZACIJA PROSTORA

Organizacija prostora kakvu zatičemo danas u palati Šestokrilović rezultat je **promjena koje su nastale kroz više faza** pregradnje kuće, i predstavlja **preklapanje izvorne organizacije prostora, sa kraja 17. vijeka, sa većim izmjenama nastalim u 19. vijeku i posljednjim nastalim nakon zemljotresa 1979. godine.**

U prizemlju palate Šestokrilović, kao i u svim drugim kućama u Perastu i Boki Kotorskoj, se nalazi konoba. Konoba je služila određenim privrednim potrebama, kao ostava i spremište, i u njoj se nikada nisu nalazile stambene prostorije. Prostor konobe u palati Šestokrilović je jedinstven, tj. nije podijeljen pregradnim zidovima. Jedino se u jugoistočnom uglu konobe nalazi niša u kojoj je u novije vrijeme postavljen toalet. Moguće je da se ovaj prostor i ranije koristio u te svrhe, jer su se koristili kanali sa vodom koji su prolazili kroz kuću.¹⁸

¹⁸ Slično rješenje je postojalo i u nekim drugim kućama u Perastu (kao npr. u kući na istočnom ulazu u grad).

Cijeli Boko Kotorski zaliv pa i grad Perast u okviru njega karakteriše specifičan geomorfološki sastav zaleđa - planina koje ga formiraju i okružuju. To je specifična vrsta kreč-

Konoba je unutrašnjim, jednokrakim, stepeništem, koje se nalazi u sjeverozapadnom uglu kuće, povezana sa prvim a zatim i drugim spratom. Kamennim stepeništem, koje je prislonjeno uz glavnu fasadu, se direktno sa ulice ulazi na prvi sprat.

Na prvom spratu palate Šestokrilović, kao što je bio običaj u kućama i palatama u Perastu, su se nalazile reprezentativne prostorije - salon, koji se koristio kao dnevni boravak i u kome su primani gosti, kao i sobe.

Organizacija prostora na prvom spratu je definisana u 19. vijeku. Spoljašnjim stepeništem, preko balkona i centralno postavljenog portala ulazi se u hodnih oko kojeg su simetrično postavljene dvije prostorije - glavni salon sa istočne strane i drugi salon/ili soba sa zapadne strane. Sve ove prostorije se nalaze u prednjem, južnom, dijelu (traktu) kuće. Iz hodnika se ulazi i u zadnji, sjeverni, dio kuće, u kome se nalazi hodnik sa stepeništem u sjeverozapadnom uglu, i u kasnijoj fazi dograđen toalet u sjeveroistočnom uglu.

Jednokrako stepenište u sjeverozapadnom uglu se nastavlja i vodi i od prvog do drugog sprata.

Na drugom spratu u peraškim kućama su najčešće bile smještene pomoćne prostorije i sobe za ukućane. Na drugom spratu palate Šestokrilović, u zadnjem traktu se nalazi centralno postavljen hodnik, sa čije zapadne strane su stepenište i toalet koji je naknadno dograđen, a sa istočne strane je kuhinja. Kuhinja je zadržala izvorni položaj, organizaciju i elemente. Iz hodnika se kroz centralno postavljena vrata na sjevernom zidu kuće izlazi u dvorište. Iz hodnika se ulazi u prednji trakt, koji je podijeljen na tri dijela. Prostorija koja je centralno postavljena, iz koje se izlazilo na balkon, je vjerovatno služila kao trpezarija - *tineo*. Iz ove prostorije se ulazi u dvije bočne sobe.

U potkrovlju palate se nalazi tavan do kojeg se dolazi iz kuhinje, kroz uski pravougaoni otvor u tavanici.

njačkih stijena tzv. mrežastog krša koji propušta vodu sve do vododržljivih slojeva. Ti vododržljivi slojevi su u slučaju zaliva ili potopljeni pod more ili izbijaju u njegovoj površini. Područje Boke Kotorske inače karakteriše velika količina padavina, tako da se sva slatka voda iz zaleđa sliva u zaliv, i to u vidu izvora - podvodnih vrulja ili boljuna. Ovi izvori su često tokom ljetnih mjeseci suvi, ali za vrijeme velikih kiša oni "prorade".

Perast je naselje koje je formirano na krečnjačkoj stijeni, na nizu izvora koji izbijaju iz samog podnožja brda. Jedan od sistema da se voda iz ovih prirodnih izvora reguliše, tj. sprovede do mora i u zonama gdje su izgrađene kuće, bila je izgradnja kanala koji su se nalazili ispod nivoa poda konobe kuća. Stoga je sadašnje naselje formirano na nizu kanala, kojima velika količina pitke vode otiče direktno u more.

U nekim konobama ovi izvori su čak djelimično, u gornjoj zoni ostavljeni vidljivi tj. nepokriveni. Tako npr. u starijem dijelu kompleksa Bronza, u zadnjem dijelu konobe postoji živa stijena iz koje za vrijeme velikih kiša izvire voda koja onda otiče kroz kanal ispod nivoa poda.

KONSTRUKCIJA I MATERIJALI

ZIDOVI

Zidovi palate Šestokrilović, kao i većine kuća u Perastu i Boki, su zidani od lokalnog kamena- krečnjaka sivkaste boje. Debljina zidova palate Šestokrilović se kreće od 90 do 66 cm.

Fasada je rađena od četvrtastih preciznije klesanih kvadera. Kao vezivo se koristio krečni malter. Spojnice na fasadi palate su izbačene i rađene su od crvenkastog maltera, koji se najčešće koristio za malterisanje bočnih fasada izloženih kiši. Ovaj malter se dobijao dodavanjem mljevene opeke ili zemlje crvenice, i na taj način je dobijao bolja hidroizolaciona svojstva. Fugovanje tim crvenkastim malterom se sreće u Boki samo u rijetkim slučajevima.

Unutrašnje lice zida zidano je približno četvrtastim, pritesanim kameonom. U konobi je zid prekrečen krečnim mlijekom. Na gornjim etažama unutrašnje lice zida je bilo malterisano, i to krečnim malterom u više slojeva. Ova podloga je korišćena za dalju obradu zidova koji su u većini slučajeva bili bojani ili na kojima je, kao što je na jugoistočnom salonu na prvom spratu, rađena malterna dekoracija.

MEĐUSPRATNE KONSTRUKCIJE

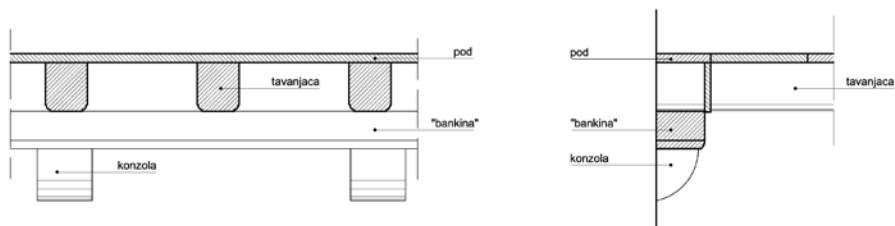
Kod palate Šestokrilović sve međuspratne konstrukcije su drvene. Međuspratna konstrukcija se sastoji od drvenih greda - tavanjača koje se pružaju tako da svladavaju kraći raspon i oslonjene su na podužne zidove kuće - sjeverni i južni.

Oslanjanje drvenih konstruktivnih greda na nosive kamene zidove je riješeno na dva načina. Kod međuspratne tavanice iznad prvog sprata veza je ostvarena tako što su tavanjače oslonjene na gredu zvanu „bankina“ postavljenu duž podužnih zidova. Bankinu nose kamene konzole ugrađene u masu zida. Konzole su bez profilacije, oblikovane su u vidu četvrtine kruga. Njihov razmak varira, ali je približno 80 cm. Kod međuspratne tavanice iznad drugog sprata tavanjače se oslanjaju direktno na kameni zid, bez kamenih konzola i “bankine”. I kod međuspratne konstrukcije iznad prizemlja, koja se zbog naknadnih intervencija ne može u potpunosti sagledati, najvjerojatnije se tavanjače oslanjaju direktno na kameni zid.¹⁹

U salonima peraških bogatijih kuća u slučajevima kada su tavanjače ostajale vidne one su često brižljivo profilisane usijecanjem žljebova sa obje strane donjih ivica i njenim zaobljavanjem. Ovaj način ukrašavanja zove se „na baštun“. Tavanjače iznad prvog sprata palate Šestokrilović imaju ovu

¹⁹ Ako su rasponi greda u kućama bili veći, u konobi su se tavanjače podupirale po sredini gredom „bordunao“ (ital. bordonale) koja je imala dužinu čitave prostorije, a koja se oslanjanjala na jedan ili više zidanih ili drvenih stubova. U palati Šestokrilović ova konstrukcija je izvedena u novije vrijeme, nakon zemljotresa 1979. godine, i to od armiranog betona.

profilaciju, samo što je ona mnogo uža u odnosu na uobičajene. Ukupna širina obrađenog profila se često kreće oko 3 cm, dok je u palati Šestokriliović samo 1,5 cm.



Takođe, u reprezentativnim salonima i „bankine“ su mogle da budu profilisane. U palati Šestokriliović „bankine“ na prvom spratu su dobile profilaciju na specifičan način - tako što su na pravougaonu gredu dodate horizontalne i/ili vertikalne profilisane lajsne. Ovo rješenje nije uobičajeno za područje Boke.

U salonu koji se nalazi u jugoistočnom uglu prvog sprata palate konzole i „bankina“ su, tokom intervencija u 19. vijeku kada je oformljen salon sa malternom dekoracijom, maskirane profilisanim vijencem u malteru.

KROV

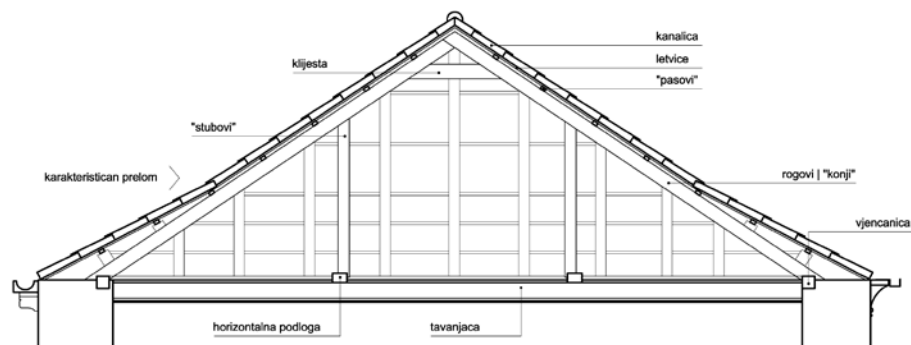
Krov palate Šestokriliović je četvorovodan, i sastoji se od drvene konstrukcije i pokrivača. Krovna konstrukcija na plati Šestokriliović je sačuvana u izvornom obliku, i karakteristična je za rješenja koja se javljaju i na drugim kućama u Boki sa četvorovodnim krovovima²⁰.

Tradicionalne drvene konstrukcije u Boki su imale jednu specifičnost koja je veoma jasno izražena i kod palate Šestokriliović – a to je karakterističan **prelom krovne ravni**, na otprilike 1/3 visine krova. U donjoj trećini

²⁰ Osnovni noseći elementi, karakteristični za sve konstrukcije krovova u Boki, su parovi greda rogova-»konja« (konio-ital. klin) koji se oslanjaju na podužne zidove kuće. Spoj krovnih ravni riješen je preko greda - dijagonala koje se oslanjaju jedna na drugu i na prvi par konja. Na kraćim, poprečnim, stranama kuće rogovi se oslanjaju na dijagonale. I rogovi i dijagonale se u donjoj zoni oslanjaju na horizontalnu gredu - vjenčanicu koja leži na sva četiri zida. Rogovi i dijagonale su poduprti na otprilike 2/3 njihovog raspona, „stubovima“ presjeka 9x11 cm. Ovi stubovi se oslanjaju na dvije horizontalne grede, presjeka 14x9 cm, koje se pružaju paralelno sa dužim zidovima kuće, i koje se oslanjaju direktno na tavanjače plafona drugog sprata. Rogovi su tipičnog presjeka 10x13cm i nalaze se na rastojanju od 60 do 75 cm. U gornjoj zoni rogovi su ukrućeni kliještima.

Na osnovnu konstrukciju je zatim postavljena podkonstrukcija za pokrivač. Na robove su zakucani horizontalne letve „pasovi“, presjeka 3x5 cm i na rastojanju od oko 55cm. Na njima su upravno zakucane letvice, na rastojanju od 19-21 cm, između koji se slaže pokrivač. Pokrivač je od crijepa-„tigle“ tj. kupaste kanalice. Tokom posljednje sanacije na palati Šestokriliović stara kanalica je zamijenjena novom.

krova krovni pokrivač se ne oslanja direktno na rogove, već je uz pomoć podupirača pod odeređenim uglom izdignut.



PODOVI

Podovi u Palati Šestokrilović su na svim spratovima, osim u prizemlju, bili drveni²¹. Daske debljine 2,6 cm i širine 24-32 cm ekserima su pričevane direktno na grede međuspratne konstrukcije. Nakon zemljotresa 1979. godine iznad drvenih konstrukcija prvog i drugog sprata postavljen je novi sloj drvenih konstrukcija, spregnutih sa postojećim. U prizemlju je pod pokriven pločama lokalnog kamena, crvenkaste i sive boje, neujednačenog sloga.

S obzirom da se u kuhinji nalazilo ognjište pod kuhinje je morao biti dodatno ojačan, pa su na drvenu konstrukciju postavljani dodatni slojevi. U kuhinji palate Šestokrilović ispod ognjišta su sačuvani ostaci vjerovatno izvornog popločanja za koje je korišćena opeka dimenzija 16x32cm, debljine 5 cm.

OBRADA FASADA

Dok su zidovi palate Šestokrilović, kao i većine kuća u Perastu i Boki, zidani od lokalnog kamena- krečnjaka sivkaste boje svi elementi drugostepene plastike: okviri oko vrata i prozora - "pragovi", profilisani vijenci nad otvorima, sastavni djelovi balkona (konzole, ploče, stubići i balusteri, po-

²¹ U salonima bogatijih peraških kuća i palata podovi su često bili pokriveni tavelama. To su bile ploče od pečene gline oker i crvenkaste boje, dimenzija 26x26 cm, polagane u malternu podlogu, i slagane u geometrijske šeme, najčešće u vidu dijagonalnog šah polja. U palati Šestokrilović ostaci ove vrste poda nisu pronađeni, pa je vjerovatno salon palate Šestokrilović bio pokriven samo drvenim gredama.

klopne grede), spoljna stepeništa rađena su od "korčulanskog kamena"²². Elementi drugostepene plastike rađeni od korčulanskog kamena su bili standardizovani, iz privrednih i praktičnih razloga. Kao jedinica mjere koristila se sve do polovine 19. vijeka mletačka stopa koja je iznosila 1' = 34,77 cm. Mletačka stopa se dijelila na 12 uncija (1" = 2,9 cm). Svi arhitektonski elementi od korčulanskog kamena zasnivali su se na prećutnom modulu od 1/2 mletačke stope = 17,38 cm, što je jednako širini pragova oko otvora. Arhitektonske mjere otvora, ali i svih drugih elemenata, su iz tog razloga često bile i standardizovanih proporcija.

Otvori na palati Šestokrilović su rađeni u najčešće zastupljenim proporcijama. Prozori na prvom spratu palate su dimenzija 4' / 3' = 139 / 104 cm = 4:3. Prozori na drugom spratu palate su dimenzija 3'6" / 2'6" = 121 / 86 cm = 7:5. Ulazni portal u prizemlju palate je maksimalnih dimenzija širine 5' = 173 cm, i visine 200 cm, tj oko 6' = 208 cm. Vrata na drugom spratu palate su standardne širine 3' = 104 cm, ali mnogo niža nego uobičajeno 170 cm. Vrata na prvom spratu palate su oko 3'3" = 112 cm i isto niža nego uobičajeno 187 cm.

I spratne visine u palati su rađene u modularnim mjerama. Spratna visina na prvom spratu palate je oko 9' = 312 cm, a na drugom spratu 8' = 278 cm,

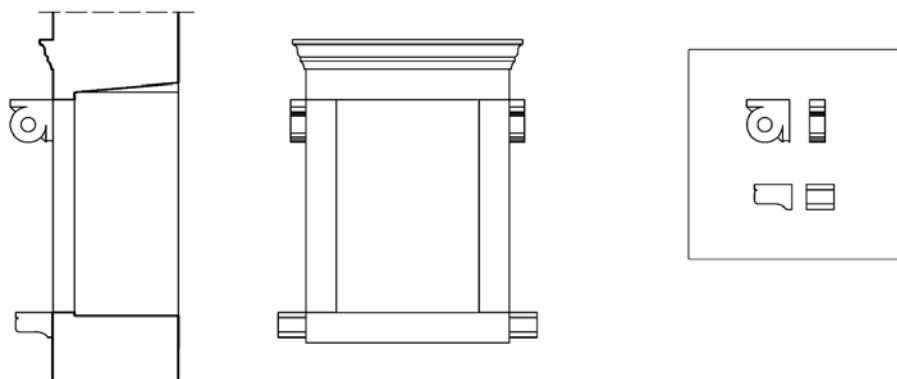
PROZORI I VRATA, KONZOLE NA PROZORIMA

Prozori i vrata na palati Šestokrilović su rađeni od kamenih pragova bez profilacije, sa tipski profilisanom gredom - vijencem iznad nadprozornika tj. nadvratnika. Na palati Šestokrilović su na svim prozorima postojale natprozorne prošupljene konzole - "uši"²³ i potprozorne konzole - zupci²⁴. U kasnijim fazama pregradnji, najčešće ugradnjom drvenih kapaka - škura, veći broj ovih konzola sa prozora palate Šestokrilović je obijen. One su ostale

²² „Korčulanski kamen“ je u Boki Kotorskoj poznat pod tim imenom jer je morskim putem dovožen iz čuvenih kamenoloma sa hrvatskih ostrva, najčešće Vrnika pored Korčule. „Korčulanac“ je za razliku od lokalnog kamena bio podesan za laku i preciznu obradu.

²³ "Uši" (lat. auriculae) ili đindule, kako ih zovu u Perastu, su prošupljene kamene konzole koje se nalaze iznad prozora, u ravni nadprozorne grede. Služile su, prije pojave drvenih kapaka - škura, za zaštitu od sunca - kao nosač za drvenu šipku o koju je bio okačen zastor. Zastor je pravljen od djelova platna starih brodskih jedara, šivenih dijagonalno. Zatezanje platna je vršeno pomoću metalnih kugli.

²⁴ Zupci (dentes) su kamene konzole koje se nalaze ispod prozora, u ravni podprozorne grede, predstavljale su nosače za kamenu ploču, ili drvenu dasku, na kojima su se postavljale saksije sa cvijećem ili se sušilo voće. Konzole su mogle biti različito profilisane, od najjednostavnijih polukružnih do dekorativno obrađenih. Zupci na palati Šestokrilović su imali karakterističnu profilaciju koja se sreće i kod međuspratnih tavanica.



sačuvane samo na tri prozora na drugom spratu: na prozoru kuhinje, na istočnoj fasadi, i na dva prozora na zapadnoj fasadi od kojih je jedan zazidan.

STOLARIJA

Vrata u prizemlju su karakteristična za glavna ulazna vrata u konobe peraških kuća. Dvokraka su, puna, i veoma široka, kako bi se u konobu mogla unostiti sva potrebna dobra. Na ovim vratima su sačuvani ostaci karakterističnog sistema zaštite. Postoje otvori u zidu u koje je dolazila drvena greda “pat”. Ova vrata su u gornjem dijelu bila oštećena, pa je u nekom trenutku izvršena popravka, i to veoma kvalitetno- ubacivanjem novih komada drveta zasječenih pod uglom.

Vrata na prvom spratu su najreprezentativnija i najkvalitetnije obrađena vrata na palati. Vrata istog tipa srećemo i na drugim bogatijim kućama i palatama u Perastu, gdje se takođe uvijek nalaze na glavnim ulaznim vratima. Vrata imaju dva polja rezbarena. Vrata su pretpjela veće izmjene još prije zemljotresa 1979. godine, kada je gornji isječen da bi se ugradilo staklo. Ovaj dio vrata je još uvijek sačuvan je u prizemlju palate, tako da se može uraditi njihova restauracija.

Vrata na drugom spratu, prema dvorištu, su jednokraka, puna vrata, karakteristična za vrata koja se nalaze prema dvorištu kuće. I na njima postoji veoma složen sistem zaštite.

Prozori sa kopcima - “škurama” su novijeg datuma, ali su rađeni po uzoru na tradicionalna rješenja. Prozori su dvokrilni sa podjelom na tri polja.

Sva vrata, prozori i škura na fasadi palate Šestokrilović su farbani **bijelom bojom** koja je karakteristična za Perast.

Detalji stolarije



BALKONI SA BALUSTERIMA

Na palati Šestokrilović se nalaze dva balkona, na prvom i drugom spratu. U knjizi “Kulturna povijest grada Perasta” Pavao Butorac navodi da se u Perastu sreću dvije vrste balkona (pergula ili solara) sa renesansnim i baroknim karakteristikama. Balkoni sa renesansnim karakteristikama su oni koji imaju stubiće - balustere sa kružnim presjekom u obliku boce s podlogom i pilastre na uglovima sa rozetama kao i konzole jednostavno stilizovane. Među **balkonima sa renesansnim karakteristikama** Butorac navodi balkone na palatama Zmajević, Štukanović, starijoj kući Mazarović i Čorko (Šestokrilović) u Luci.

Balkon na prvom spratu je pretrpio izmjene jer je prilikom dogradnje spoljašnjeg stepeništa njegova istočna strana uklonjena i on je trenasformisan u podest stepeništa. Korisna-čista širina balkona je 195 cm, a dubina 106 cm. Ovaj balkon ima jednostavno obrađene kamene konzole na kojima se oslanja profilisana ploča. Na balkonskoj ploči se nalazi bogato profilisana greda koja nosi ugaone stubiće sa motivom romba i balustere karakterističnog kružnog presjeka. Između ugaonih stubića sa po jednim prislonjenim polu-balusterom nalazi se 7 balustera sa prednje strane i po 4 balustera sa bočne strane. Na stubiće i balustere se oslanja bogato profilisana poklopna greda.

Balkon na drugom spratu palate je sličan balkonu sa prvog sprata, samo je još manjih dimenzija (čista širina 134 cm, dubina 82 cm). Između ugaonih stubića sa po jednim prislonjenim polu-balusterom nalazi se 4 balustera sa prednje strane i po 2 balustera sa bočne strane. Kamene konzole ovog balkona su bogatije profilisane, sa zakrivljenjima karakterističnim za barokne elemente. Profilisana ploča, greda, balusteri i poklopna greda su slični kao i na prvom spratu. Stubići na uglu su obrađeni sa motivom cvijeta.

VIJENAC SA GRBOM I NATPISOM

Na glavnoj fasadi palate Šestokrilović nalazi se krovni vijenac u malteru sa dekoracijom. U centralnom dijelu je grb porodice i kazade Šestokri-



Balkon na drugom spratu

lović. Ispod grba se nalazi natpis: SESTO 1691 CRILOVI / CH /. Svi poznati grbovi bokeljskih plemićkih porodica koji se pojavljuju na fasadama njihovih kuća i palata rađeni su u kamenu. Grb na palati Šestokrilović je jedinstven primjer sačuvanog grba rađenog u malteru.

PUŠKARNICE



Palata Šestokrilović je, kao i mnoge druge kuće u Perastu, bila obezbijedena puškarnicama²⁵. Na palati je identifikovano sedam puškarnica, od kojih se šest nalazi na glavnoj fasadi. Puškarnice su simetrično raspoređene između portala i prozora, na prvom spratu četiri, a na drugom dvije. Još jedna puškarnica se nalazi na prvom spratu, na bočnoj istočnoj fasadi. Sve puškarnice na palati Šestokrilović su zazidane, i to najvjerojatnije u 19. vijeku, tako da su danas one vidljive na fasadi ali se njihove niše ne mogu identifi-

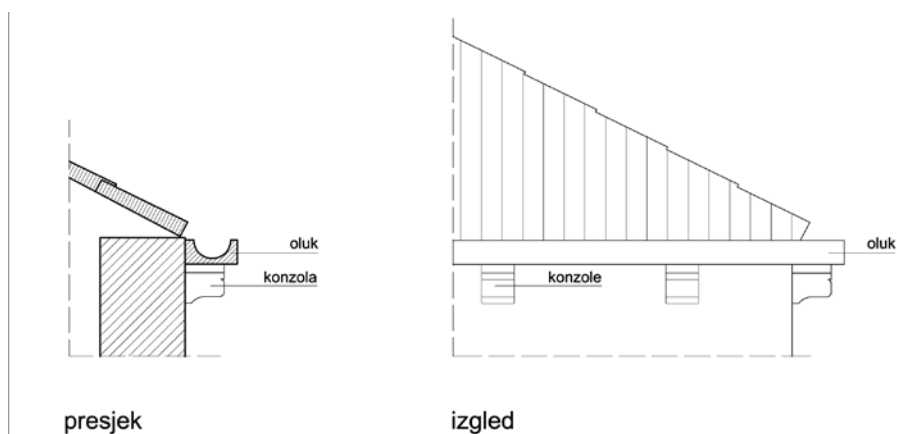
²⁵ Burna istorija i česti ratovi uslovlili su da kuće u Perastu budu obezbijedene puškarnicama. Puškarnice su mali, skriveni otvori u zidovima koji služe za stražarenje, a kroz njih se provlači puščana cijev radi odbrane. Oblik puškarnice na unutrašnjoj strani fasadnog zida je u vidu pravougaone niše koja se kroz masu zida sužava i na fasadi pojavljuje kao otvor visok 10-15 cm, a širok svega nekoliko centimetara. Starije puškarnice su nastajale jednostavnim zasjecanjem uglova dva susjedna kamena. Mladi tip puškarnice, koji se javlja i na palati Šestokrilović, predstavlja kameni kvader od korčulanskog kamena koji ima precizno obrađen otvor u vidu obrnute ključaonice. Kvadratnog je oblika, a visina mu je često veća od visine jednog reda kamena.



kovati u enterijeru. Mogućnost pojave puškarnica na zapadnoj fasadi palate će biti moguće provjeriti nakon skidanja maltera iz enterijera.

CISTERNA ZA VODU - BISTIJERNA

Cisterna za vodu - bistijerna²⁶ kod palate Šestokrilović se nalazi sa zadnje strane kuće, smještena između sjevernog zida kuće i terasastih vrtova. Gornja površina bistijerne je popločana kamenim pločama i koristi se istovremeno kao terasa. Kod palate Šestokrilović gornji površina bistijerne se nalazi, netipično, na sredini visine prvog sprata²⁷.



²⁶ Kako u Perastu nije bilo izvora pitke vode, voda se sakupljala sa krovova i putem oluka sprovodila do rezervoara koji je bi dozidan uz kuću ili se nalazio u samj kući. Ove cisterne za vodu se u Boki nazivaju bistijerne.

²⁷ Obično se gornji nivo bistijerne nalazio u nivou prvog sprata, da se direktno sa prvog sprata moglo izaći na bistijernu čija je gornja površina obično služila kao terasa. Ovaj izuzetak kod palate Šestokrilović se vjerovatno javlja zbog konfiguracije terena, jer se terasasti vrtovi koji se nalaze u produžetku bistijerne nalaze na toj visini. Takođe, moguće je da je na prostoru dvorišta i bistijerne ranije postojao neki stariji prizemni objekat, pa da je palata izgrađena ispred tog objekta, a da je visina bistijerne određena visinom tog objekta.

Voda sa krova se skupljala preko oluka koji se nalazi na sjevernom i istočnom zidu. Horizontalni kameni oluk se sastoji iz spojenih blokova kamena koji su spolja pravougaonog presjeka a sa unutrašnje strane imaju polukružni žlijeb kroz preko kojeg se kišnica sakuplja. Ovaj horizontalni oluk se nalazi neposredno ispod krovnog pokrivača, a oslanja se na nizu kamenih profilisanih konzola. Voda se sa horizontalnog oluka vodila kroz vertikalni oluk²⁸ do bistijerne. Vertikalni oluk na palati Šestokrilović nije vidljiv, ali je najvjerojatnije uzidan u sjeverozapadnom uglu kuće.

Voda iz bistijerne se vadila kroz otvor koji je bio obrađen kao **kruna bunara**. Kruna bunara je gornji vidljivi dio bistijerne²⁹. Kruna bunara bistijerne palate Šestokrilović ima isklesan floralni ornament sa istočne strane.



ENTERIJER

KUHINJA

Kuhinja palate Šestokrilović je jedan od prostora koji je sačuvan u izvornom obliku. U kuhinji se od karakterističnih elemenata nalaze ognjište i ugrađena kamena sudopera - “*škafa*”.

Ognjište se nalazi u sjeveroistočnom uglu palate. Sastoji se od donjeg dijela, ozidanog opekom, na kome se ložila vatra. I gornja površina ognjišta je obložena opekom formata 32x16 cm. Od površine na kojoj se ložila vatra, u ravni zida, proteže se kanal, koji ide do dimnjaka. Ovaj kanal je zidan opekom a sa unutrašnje strane, prema kuhinji, oslanja na dvije kamene konzole. Iznad ognjišta se nalazi “*napa*” (*nappa*) za sakupljanje i odvođenje gasova, koja je najčešće bila rađena ili od drveta ili od opeke. Napa u palati Šestokrilović je novijeg datuma, nastala na mjestu stare, i rađena je od drveta.

²⁸ Vertikalni oluci su mogli biti rađeni od kamenih prošupljenih blokova ili od keramičkih cijevi. Kamene oluci su mogli biti dozidani uz zid, ali su najčešće bili uzidani u ravan zida.

²⁹ Zna se da su se krune bunara u ovim krajevima upotrebljavale bez prekida od 14. do 19. vijeka, a njihov karakterističan oblik okruglih kruna je došao iz Venecije. Krune bunara su rađene od korčulanskog kamena. Kruna bunara se sastoji od donjeg zaobljenog dijela u obliku zarubljenje kupe iznad kojeg se nalazi ploča četvorostranog oblika sa slijepim arkadicama. Donji dio krune može da bude neobrađen, ali su nekada na njemu isklesani grbovi, likovi, lišće ili drugi ukrasi.



Karakteristično rješenje sudopere koje srećemo u kućama u Boki Kotorskoj je kamena sudopera - ili "škafa" ugrađena u zid kuće, u dnu otvora koji je formiran za prozor. Na taj način se koristila već formirana niša, kao i svjetlo prozora, a voda koja se koristila se izbacivala kroz otvor u zidu vani, do kanala kojima se dalje odvodila. U palati Šestokrilović "škafa" se nalazi na sjevernom zidu, neposredno uz ognjište.

SALON NA PRVOM SPRATU

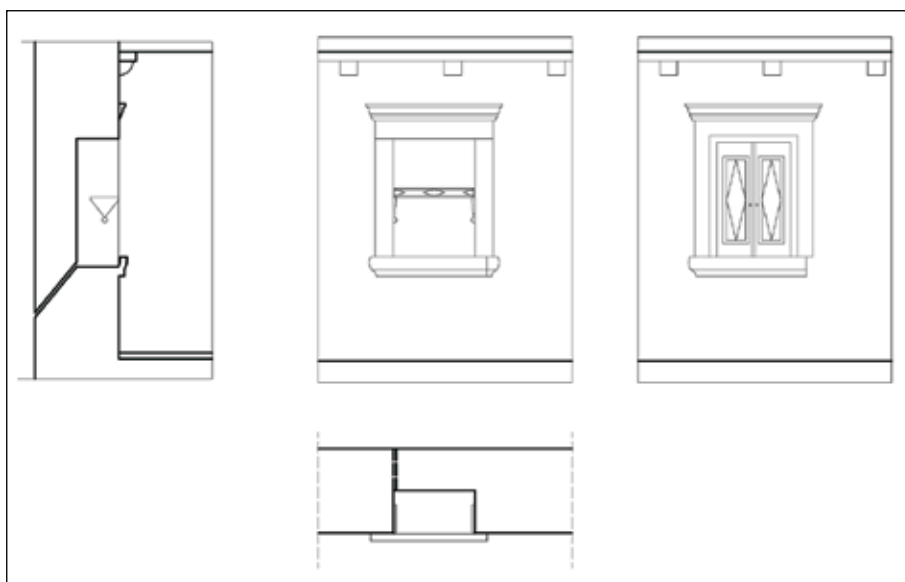
Na prvom spratu palate Šestokrilović u cjelosti je sačuvana koncepcija prostora i obrada enterijera iz 19. vijeka u hodniku i dva salona. Od posebnog je značaja naročito u potpunosti sačuvana obrada zapadnog salona sa malternom dekoracijom.



KAMENI UMIVAONIK

U palati Šestokrilović, na prvom spratu se nalazi jedna ugrađena kamena niša/ orman, koja je izvorno bila kameni umivaonik. Ona predstavlja dio tzv. kamenog namještaja kuće, koji se klesao i postavljao istovremeno sa gradnjom kuće i nosio često stilske oznake³⁰.

Kamena niša u palati Šestokrilović se nalazi na prvom spratu, centralno postavljena na sjevernom zidu. Ova niša se danas koristi kao orman, koji je naknadno dobio drvene kapke, ali je izvorno bila umivaonik, jer u donjoj zoni ima kamenu školjku kao i kanal za odvođenje vode. Umivaonik je oivičen ravnim, neprofilisanim pragovima od korčulanskog kamena. Iznad gornjeg praga umivaonika se nalazi profilisani vijenac, a u donjem dijelu je profilisana kamena greda sa udubljenjem - školjkom za vodu.



Na bočnim unutrašnjim stranama umivaonika postavljeni su držači za policu koja je u nekoj fazi demontirana. Police su mogle biti drvene ili kamene. Na umivaoniku u palati Šestokrilović nalazila se sigurno kamena po-

³⁰ Razna udubljenja u zidovima, niše i zidni ormani su se oduvijek upotrebljavali za spremanje hrane, odjeće i drugih predmeta. U tradicionalnoj arhitekturi su često zastupljene veoma jednostavne i male niše tzv. panjege, i to najčešće u prizemlju. Međutim, pored ovih običnih, jednostavnih niša pojavljuju se i ukrašene niše oivičene profilisanim dovratnicima, sa stopom, pragom i vijencem. Ove zidne niše se u nekim kasnijim fazama zatvarane drvenim krlima i na taj način se dobijaju ormani.

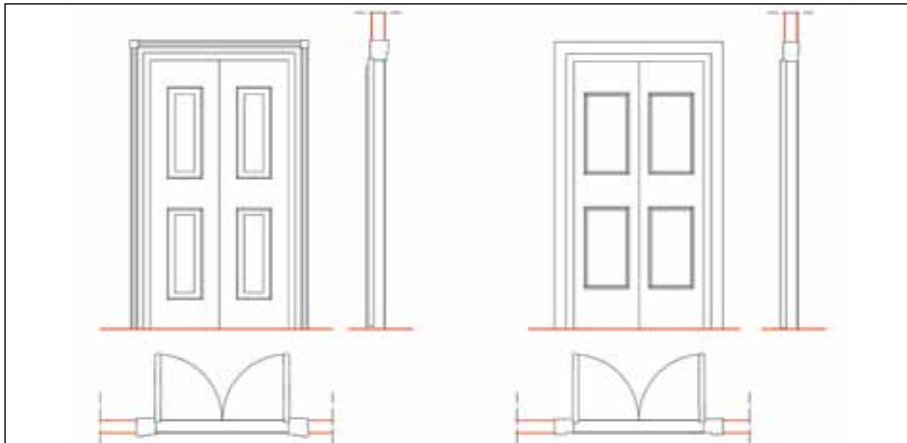
U boljim kućama ormani su redovno ukrašavani i postavljani u glavnom salonu, ali i u ostalim prostorijama. U Dubrovačkom arhivu su sačuvani podaci da su početkom 16. vijeka ormani bili klasani sa bogatim ukrasima i naručivani u velikom broju za nove palate.

lica, jer je jedna takva polica pronađena ugrađena u stepenište sa zadnje strane kuće. Analizom dimenzija ove kamene police koja sa čeone strane ima plitki reljef sa rombovima, kao i upoređujući je sa sličnim primjerima u Perastu i Dubrovniku, došlo se do zaključka da je ta polica pripadala umivaoniku.

STOLARIJA U ENTERIJERU

Stolarija u enterijeru palate Šestokrilović čini jedan od značajnih elemenata ukupne obrade enterijera iz 19. vijeka. Ta stolarija se još uvijek nalazi u veoma dobrom stanju.

Dvokrilna vrata na prvom spratu, koja iz hodnika vode u dva bočna salona i zadnji trakt palate, su najreprezentativnija i bogatije profilisana u odnosu na sva druga vrata. Dvokrilna vrata na drugom spratu, koja iz trpezarije vode u dvije bočne sobe i hodnik kao i ona koja iz hodnika vode u kuhinju, su istih dimenzija kao vrata na prvom spratu ali su jednostavnije profilacije.



OKOVI

Posebnu vrijednost enterijera palate Šestokrilović čini raznovrstan i veoma dobro sačuvan okov stolarije.



DRVENO STEPENIŠTE I OGRADA STEPENIŠTA



NAMJEŠTAJ I UMJETNIČKE SLIKE IZ PALATE ŠESTOKRILLOVIĆ

U bogatijim peraškim kućama i palatama, posebno u salonima, nalazio se vrijedan namještaj i umjetnička djela. U literaturi nalazimo podatke da su se u kući Čorko, kao i u nekim drugim peraškim kućama (kao npr. Balović i Mazarović), nastajale i prepisivale se zbirke pjesama - bugarštica.

Dio namještaja koji se nalazio u palati Šestokrilović, među kojim i stilski namještaj iz 17. vijeka, prenijet je 50-ih godina 20. vijeka u Beograd gdje predstavnici porodice Brguljan danas žive. Među umjetničkim djelima koja su se nalazila u palatama posebnu pažnju zavrijeđuju **portreti**.

Početkom 20. vijeka Pavao Butorac navodi da se **portret Mata Čorka** „kapetana mletačkog vašela, na platnu, iz XVII vjeka, mletačke škole, u kasnoj renesansi (123 x93 cm) nalazi u kući pokojne **Kate Čorkove**“. On navodi da je ovaj portret “lošom rukom dirnut” ali da ipak predstavlja znatnu vrijednost.³¹ Takođe, spominje se da su se u istoj kući čuvale i dvije dragocjene “sibile” na platnu, rađene oko 1700. godine.³²

Takođe, Pavao Butorac navodi i portret u kući “pok. Em. Čorka”, „dobar portret iz XVII vijeka, mletačke škole koji predstavlja Grgura Čorka, trgovca“³³.

Kada su 50-ih godina 20. vijeka Meri Brguljan, rođena Čorko, i njen muž Krile Brguljan iznijeli namještaj iz palate Šestokrilović neka umjetnička djela, među kojima i portrete, koji su se nalazili u palati su predali, tj. prodali ili posudili na čuvanje, muzejima.

Jedan portret iz palate Šestokrilović je **1954. godine otkupio Pomorski muzej Crne Gore**. To je portret na kome je, **smatra se, predstavljen**

³¹ Pavao Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, str. 447

³² Pavao Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, str. 445

³³ Pavao Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, str. 554

kapetan Krsto Čorko, ulje na platnu, rad nepoznatog autora, iz druge polovine 17. vijeka. Ovaj portret spada u najstarije portrete fonda Pomorskog muzeja, i nalazi se danas u njegovoj stalnoj postavci. Na portretu je predstavljen kapetan Čorko, odjeven u barokni kostim, sa atributima svog zvanja - nautičkim šestarom, atlasom i kompasom, dok je u pozadini slike prikazan jedrenjak tipa *nava* - koji su peraški pomorci koristili kroz čitav 17. i 18. vijek³⁴.

Po informacijama dobijenim od porodice Brguljan na portretu je predstavljen kapetan Krsto Čorko. Za njega se smatralo dugo, prema podacima navedenim u knjizi "Istorija Perasta" konta Frana Viskovića, da je bio guverner Balearskih ostrva i markiz na španskom dvoru. Međutim, dr Miloš Milošević pretražujući arhive u Španiji nije pronašao dokument koji bi potvrdio ovo tumačenje. U Zadarskoj naučnoj biblioteci se kao guverner na španskim ostrvima ne spominje Krsto već Nikola Čorko. Međutim, prema opisu portreta koji se nalazio u kući Kate Čorkove tj. u palati Šestokrilović, a koji iznosi Pavao Butorac, najvjerojatnije je u pitanju **portret Mata Čorka**. Prema sjećanju Vladimira Brguljana ovaj portret se nalazio u salonu palate na prvom spratu.

Meri i Krile Brguljan su 1950. godine **posudili na čuvanje i izlaganje Muzeju grada Perasta dva portreta, jedan akvarel i oružje**, koji su se takođe **nalazili u palati Šestokrilović**. Ugovor o posudbi je obnovljen sa nasljednicima Vladimirom, Vukosavom, Dušankom i Unom Brguljan 2003. godine. Dva portreta i akvarel iz palate Šestokrilović dio su istorijsko umjetničke zbirke Muzeja grada Perasta i nalaze se u njegovoj stalnoj postavci.

- Portret Antona Chiorco (Čorko), ulje na platnu, rad je nepoznatog autora iz druge polovina XIX vijeka. Portret je rađen prema fotografiji, koja se takođe čuva u Muzeju grada Perasta, a koja je rađena u Marseju. Anton Čorko je bio zapovjednik broda "Ercole" 1867. godine.
- Portret Krsta Čorka, ulje na platnu, rad je nepoznatog autora iz 19. vijeka.
- Parobrod "Ercole", akvarel na papiru, rad je nepoznatog autora, rađen u Trstu u drugoj polovini XIX vijeka. Na akvarelu je prikazan parobrod, ispod koga je natpis "Ercole Capitano Antonio Chiorco Trieste Giugne 1867"

Prema sjećanju Vladimira Brguljana oružje koje je predato muzeju nalazilo se izloženo na drugom spratu palate, na istočnom zidu trpezarije. Za portrete se ne zna sa sigurnošću gdje su se nalazili.

³⁴ Radojka Janičijević, Portreti iz fonda Pomorskog muzeja Crne Gore, str. 132

ANALOGIJE SA DRUGIM PERAŠKIM PALATAMA

Za analizu palate Šestokrilović veoma je značajno bilo poređenje sa drugim palatama i reprezentativnim kućama iz Perasta nastalim u istom periodu, tokom 17. vijeka, među kojima posebno starijom kućom Mazarovića i palatom Štukanović. Takođe, značajne analogije za segmente enterijera palate Šestokrilović iz 19. vijeka pronađene su u enterijeru kuće iz kompleksa Burović.

Najveća sličnost se može uočiti između palate Šestokrilović i **starije kuće Mazarovića**, kako u unutrašnjoj organizaciji prostora tako i u oblikovanju, i to prije svega zbog sličnih dimenzija, oblika sa četvorovodnim krovom, dodatog spoljašnjeg stepeništa, balkona sa “renesansnim” karakteristikama, i drugih elemenata.

Starija kuća Mazarovića građena je vjerovatno u drugoj polovini 17. vijeka, nakon 1687. godine. Ona je u poređenju sa velikim baroknim palatama iz 18. vijeka, baš kao i palata Šestokrilović, manjeg gabarita i jedostavnog volumena. Ima prizemlje i dva sprata, sa četvorovodnim krovom, i naknadno dozidano spoljašnje stepenište na glavnoj fasadi koje vodi do prvog sprata.

Krov na starijoj kući Mazarovića je prvobitno bio četvorovodan, a kasnije je nakon izgradnje palate postao trovodan. Danas su i krov i sve međuspratne tavanice urušeni. Međuspratne konstrukcije nad svim etažama su, kao i kod palate Šestokrilović, bile drvene, a grede tavanice su se oslanjale na zid na isti način - preko kamenih konzola koje su sačuvane.

U prizemlju se nalazila konoba. Prvom spratu se pristupalo spolja preko kamenog stepeništa kroz portal koji je centralno postavljen na južnoj fasadi. Na tom nivou, gdje se nalazio reprezentativni prostor kuće - “piano nobile”, nalaze se i bogati elementi kamenog namještaja. U sjevernom zidu, nasuprot glavom ulazu, nalazi se ugrađeni ormar sa kamenim pragovima i policama. Ovaj koncept se u istom obliku javlja i kod palate Šestokrilović, samo sa ugrađenim umivaonikom. S tim što su ugrađeni umivaonik i ugrađeni orman veoma slične forme. Na drugom spratu je, bila smještena kuhinja sa pomoćnim prostorijama. U sjeveroistočnom uglu, kao i kod palate Šestokrilović, postoji ognjište sa sačuvanim kamenim konzolama za napu. Na ovom nivou u sjeverozapadnom uglu, nalazi se niz puškarnica koje ukazuju na veoma važan odbrambeni karakter kuće. Puškarnice se nalaze i na palati Šestokrilović.

Na glavnoj fasadi na drugom spratu, se nalazi centralno postavljen balkon, kao i na palati Šestokrilović. U knjizi „Kulturna povijest grada Perasta“ Pavao Butorac navodi da se balkoni sa „renesansnim“ karakteristikama, koji imaju balustere sa kružnim presjekom, u Perastu sreću na par kuća među kojima na starijoj kući Mazarović i palati Šestokrilović. Jedan od prozora na

drugom spratu glavne fasade ima podprozorne kamene konzole i prošupljene konzole, kao što su imali svi prozori na palati Šestokrilović.



Starija kuća Mazarovića, druga polovina 17. vijeka

Veoma su značajne i analogije između palate Šestokrilović i **palate Štukanović**. Palata Štukanović se nalazi u drugoj od dvije prirodne uvale Perasta, u Penčićima. Ona je građena početkom 17. vijeka, 1621. godine, i iako je nastala kao rezultat sukcesivnog građenja i vještog prilagođavanja starijih objekata baroknoj organizaciji prostora, i ima dvije osnovne faze gradnje nastajale u periodu 16-17. vijeka kao i manji broj pregradnji unutar njih, u mnogim segmentima se može porediti sa palatom Šestokrilović. I palata Štukanović se kao i palata Šestokrilović nalazi neposredno uz liniju ulice Stari put, ima prizemlje i dva sprata, četvorovodan krov i centralno postavljen balkon na drugom spratu glavne fasade. I ona ima bistijernu u nivou prvog sprata sa zadnje strane kuće, kao i puškarnice u nivou drugog sprata. Na bočnoj fasadi fuge su ispupčene i rađene od crvenkastog maltera, isto kao i na palati Šestokrilović.

Posebno je značajno rješenje tavanice prvog sprata. U palati Štukanović, veoma slično kao i u palati Šestokrilović, postoje drvene grede sa profilacijom "na baštun", dimenzija 15x23 cm na razmaku od oko 35 cm, koje se preko bankine na konzolama oslanjaju na zid. Razlika je jedino što su grede u palati Štukanović bile slikane, a u palati Šestokrilović samo bojane u jednom tonu.



Palata Štukanović na staroj fotografiji



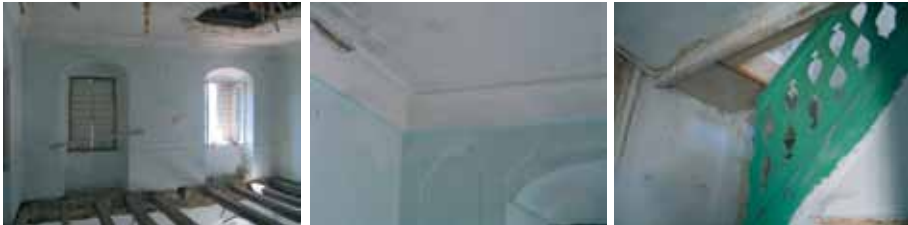
Slikane drvene grede sa profilacijom "na baštun" u Palati Štukanović

Značajne analogije za segmente **entrijera palate Šestokrilović iz 19. vijeka** pronađene su u enterijeru **kuće iz kompleksa Burović**. Kompleks Burovića se nalazi u zapadnom dijelu Perasta, u Penčićima. Značajan je kao cjelina na kojoj je uz centralni dio, koji predstavlja jedan od reprezentativnijih primjera barokne stambene arhitekture, dodato u drugoj fazi, najvjerovatnije u 19. vijeku, krilo koje se nalazi iznad ulice neposredno uz crkvu sv. Ivana Krstitelja.

Kao i kod palate Šestokrilović, i na kompleksu Burović postoje jasno definisane dvije osnovne faze gradnje - izvorna barokna i druga nastala u 19. vijeku. Razlika je jedino što je kod kompleksa Burovića na postojeću baroknu strukturu dodato krilo u 19. vijeku, dok su kod Šestokrilovića te intervencije vršene u okviru postojeće barokne strukture.

Kompletan enterijer u novom krilu kuće Burovića ima obradu sa malternom dekoracijom koja je veoma slična onoj u palati Šestokrilović. Koncept malterne dekoracije, oblici kao i dimenzije su skoro identični. Moglo bi se pretpostaviti da su korišćeni i isti šabloni, ili da je isti majstor radio i je-

dan i drugi enterijer. Razlika je što polja na malternoj dekoraciji u kući Burovića nisu bila dekorisana kao u Šestokrilovićima, i što je plafon bio bez centralne dekoracije. Značajno je da je isti koncept obrade enterijera u kući Burović realizovan u svim sobama i salonima prvog i drugog sprata, a ne samo u jednom salonu kao kod palate Šestokrilović, kao i da je velikoj mjeri sačuvan i u mnogo boljem stanju.



Detalji enterijera iz kuće u kompleksu Burović

FAZE RAZVOJA PALATE

Na osnovu analize dostupnih dokumenata, literature, svih ostalih izvora, snimka postojećeg stanja i arhitekture palate, uspostavljenih paralela sa drugim peraškim kućama i palatama, razgovora sa prethodnim vlasnicima palate, došlo se do pretpostavke kako je po fazama tekao razvoj palate Šestokrilović.



I FAZA – 17. VIJEK, 1691. GODINA

Palata je najverovatnije izgrađena 1691. godine³⁵, o čemu svjedoči natpis na vijencu glavne fasade. Palata je oblikovana po, u Boku Kotorsku

³⁵ Prema informacijama potomaka porodice Čorko don Gracija Brajković je navodio da je palata Šestokrilović rađena u dvije faze, da su prvo urađeni prizemlje i prvi sprat, a da je drugi sprat rađen 20 godina nakon toga. To bi moglo da znači da je palata sa drugim spratom završena 1691. godine, a da je prvi sprat bio podignut oko 1670-te godine.

tek donijetim, ranim baroknim principima. U toj prvoj fazi definisani su oblik i proporcija palate - njen gabarit, spratnost, oblik krova, raspored i veličina većine otvora. U toj fazi urađen je i profilisani krovni vijenac sa grbom, natpisom i dekoracijom.

Ulaz u toj prvoj fazi je bio u nivou prizemlja, kroz konobu. Veza između etaža je ostvarivana preko unutrašnjeg drvenog stepeništa koje i danas postoji na istom mjestu.

Otvor čiji su ostaci vidljivi na bočnoj, istočnoj fasadi postojao u toj prvoj fazi. U pitanju su vrata, čiji su pragovi uklonjeni. Analizirajući dimenzije ostataka ovih vrata može se zaključiti da su ona imala istu širinu kao i vrata na glavnoj fasadi drugog sprata. Visina ovih vrata se poklapa sa visinom vrata iste etaže na glavnoj fasadi. U donjoj zoni ovog zazidanog otvora vidljive su intervencije koje se nalaze na istoj visini kao i konzole balkona prvog sprata. Velika je vjerovatnoća da je ispred ovih vrata postojala neka konstrukcija, preko koje se moglo doći od spolja do prvog sprata. Moguće da je to bilo spoljašnje stepenište, ili možda svod koji je povezivao nivo prvog sprata palate sa nivoom dvorišta preko puta³⁶.

U prvoj fazi najvjerovatnije nije bilo izlaza iz kuće sa sjeverne strane prema dvorištu. Ovo je koncept koji se javlja i kod starije kuće Mazarovića.

U enterijeru je iz ove prve faze konoba ostala najvjerovatnije bez velikih izmjena. Na prvom spratu je kasnije došlo do većih intervencija tako da se ne može sa sigurnošću utvrditi izvorna organizacija tog prostora. Sigurno je da su u toj fazi grede tavanice prvog sprata bile vidljive. Na drugom spratu prostor koji je sigurno zadržao izvorni položaj i organizaciju jeste kuhinja. Prednji trakt drugog sprata, u kome se nalaze trpezarija i dvije sobe, moguće je da je zadržao izvornu koncepciju, ali se to ipak ne može sa sigurnošću potvrditi.

II FAZA - 19. VIJEK

Do većih intervencija na palati Šestokrilović, kao i na nekim drugim kućama u Perastu najvjerovatnije dolazi krajem 19 i početkom 20. vijeka, kada se dešava manji zamah u obnovi i kulturnom procvatu naselja. Međutim, vrlo je moguće i da su se manje promjene dešavale između 17. i 19. vijeka.

U intervencijama koje su se desile u 19. vijeku uspostavljena je organizacija prostora na prvom spratu palate koju zatičemo danas, kao i izvedena obrada kompletnog enterijera uključujući i enterijer zapadnog salona.

³⁶ Palati Šestokrilović u ovoj fazi sigurno je pripadala i parcela sa bočne istočne strane, uz liniju starog puta.

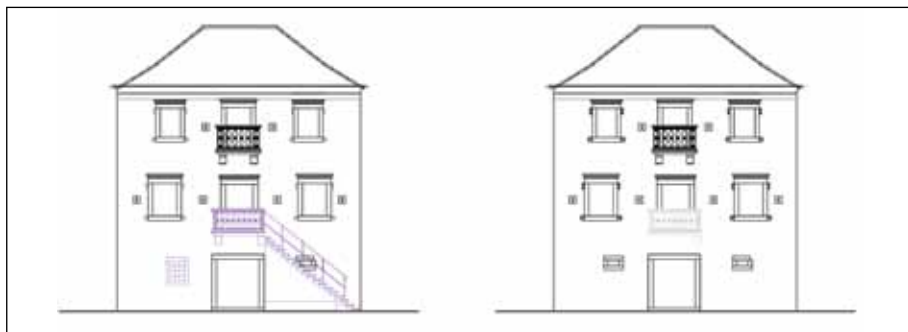
Nova organizacija prostora podrazumijevala je da se preko spoljašnjeg dozidanog stepeništa dolazi do centralno postavljenog glavnog ulaza u palatu. Kroz glavni portal ulazi se u hodnik, uz koji su sa bočnih strana postavljena dva salona. Na hodniku su postavljena bogatije obrađena dvokrilna vrata. Dvoje bočnih je vodilo u salone, a treća u zadnji trakt palate u kome se nalaze hodnik i stepenište. Hodnik sa salonima je bio reprezentativnog karaktera, dok je zadnji trakt kuće bio samo za ukućane.

U ovoj fazi su prekrivene do tada vidljive grede tavanice prvog sprata i postavljen je plafon.

Ovim intervencijama moralo je da prethodi zazidivanje vrata na bočnoj istočnoj fasadi, i svih puškarnica na prvom i drugom spratu, kao i dogradnja spoljašnjeg stepeništa na glavnoj fasadi do nivoa prvog sprata. Pitanje ostaje otvoreno da li je do svih ovih intervencija došlo neposredno prije intervencija u enterijeru ili čak i u nekoj ranijoj fazi.

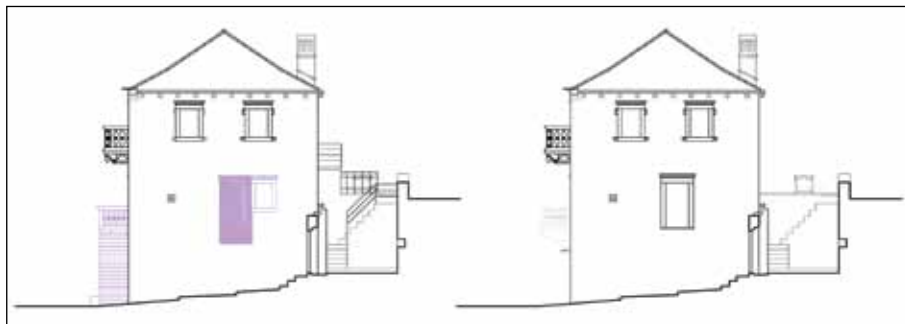
U fazi kada su zazidana vrata na prvom spratu istočne fasade otvoren je prozor neposredno uz zazidani otvor. Kamene pragovi sa ovih zazidanih vrata su uklonjeni i najvjerojatnije iskorišteni za novootvorena vrata na drugom spratu, na sjevernoj zadnjoj fasadi prema dvorištu. Dimenzije nadvratnika i vijenca se poklapaju sa pretpostavljenim dimenzijama zazidanog otvora. Vrata na zadnjoj fasadi su ostavljena povlačenjem vertikalnih pragova malo uža.

Salon na prvom spratu je izvorno bio povezan sa prostorijom u sjevernom dijelu o čemu svjedoče vidljivi ostaci zazidanog otvora na sjevernom zidu, salona. Ta prostorija je, po svjedočenju potomaka porodice Čorko, bila u stvari manja soba, "za jednu žensku osobu".



Nadprozorne i podprozorne konzole su obijene kada su postavljeni drveni kapi-škura na prozorima. Prozor na zapadnoj bočnoj fasadi je zazidan vjerovatno kada je susjedna kuća sa zapadne strane, koja se nalazi na udaljenosti od svega 47 cm od palate nadvišena.

Bočna, istočna fasada je u nivou prvog i drugog sprata bila malterisana crvenim malterom. Ovaj malter je bio na fasadi do početka 20. vijeka, ali kada je uklonjen ne zna se sa sigurnošću.



Pomoćni objekat koji se nalazi u dvorištu palate je bio prizeman i imao je krov na jednu vodu. Ne može se sa sigurnošću utvrditi da li je ovaj objekat nastao istovremeno sa gradnjom palate, ili je možda postojao na ovom mjestu i prije gradnje palate. U svakom slučaju, zid na koji se oslanjao krov prizemnog objekta je naknadno dozidan uz palatu, ali je vrlo moguće da je na prostoru dvorišta i bistijerne ranije postojao neki stariji prizemni objekat, pa da je palata izgrađena ispred tog objekta.

Prema informacijama koje nam je dao Vladimir Brguljan u ovom objektu se ranije prodavalo voće i povrće koje je donošeno sa zemlje koju je porodica Čorko imala na Hercegnoj rivijeri, u Tripovini. Već u prvoj polovini 20. vijeka ovaj objekat se ne koristi više za te svrhe, i već je bez krova. Kada je uklonjen krov sa ovog objekta unutrašnji prostor je počeo da se koristi kao dvorište.

Bistijerna, čija se gornja površina netipično nalazi na sredini visine prvog sprata, je iako dodata uz palatu vjerovatno nastala jednovremeno sa njom. Moguće da je na prostoru bistijerne i dvorišta ranije postojao neki stariji prizemni objekat, i da je palata izgrađena ispred tog objekta, a da je visina bistijerne određena visinom tog objekta. Stepenište je dograđeno uz bistijernu, a zid bistijerne je bio fugovan istom vrstom spojnicama kao i glavna fasada i dograđeno stepenište na glavnoj fasadi.

Palma ispred glavne fasade je zasadena nakon zemljotresa 1979. godine, jer je na fotografijama neposredno nakon zemljotresa nema.

III FAZA - NAKON ZEMLJOTRESA 1979. GOD

U posljednjoj fazi je došlo do intervencija koje su se prevashodno odnosile na ojačanje konstrukcije, i manje promjene u enterijeru. Neki radovi na sanciji kuće su početi već 1975. godine, međutim veći zahvati su preduzeti nakon zemljotresa 1979. godine u kome je i palata znatno oštećena.

U nivou prizemlja je postavljena armirano-betonska podužna greda koja se oslanja na dva betonska stuba. Tavanica prizemlja je malterisana. Na prvom i drugom spratu na većem dijelu površine su postavljene nove drvene tavanice iznad postojećih starih drvenih tavanica. Vrata koja su direktno po-

vezivala salon na prvom spratu sa malom sobom u sjeveroistočnom uglu palate su zazidana, a ta soba je pretvorena u kupatilo. Zamijenjen je krovni pokrivač, stavljena je nova kanalice. Dio autentične krovne konstrukcije, koji je uticao na stvaranje karakterističnog preloma vidljivog na krovu, je uklonjen, iako je krov zadržao osnovnu formu.

VRIJEDNOSTI I ZNAČAJ PALATE

Palata Šestokrilović se u Studiji zaštite graditeljskog nasljeđa Perasta, zajedno sa palatama Martinović i Štukanović navodi kao „**jedna od baroknih palata sa kraja XVII i početka XVIII vijeka u kojima su sačuvani originalni prostorni sklopovi i fasade i detalji obrade enterijera**, i koji zbog toga treba da budu sačuvani“.

Najveću vrijednost palate Šestokrilović predstavlja **cjelovitost sačuvanog eksterijera i enterijera, uključujući i originalnu konstrukciju**, zajedno sa **očuvanim odnosom palate prema dvorištu** sa bistijernom i terasastim vrtovima sa stablima narandži.

Na palati Šestokrilović su sačuvani **značajni elementi baroknog oblikovanja**: koncepcija fasade, balkoni sa balusterima, prozori sa kamenim konzolama, i dr.

Grb porodice i kazade Šestokrilović koji se nalazi na krovnom vijencu glavne fasade, rađen u malteru, **jedinstven je primjer kako u Perastu, tako i u Boki Kotorskoj**. Svi poznati grbovi bokeljskih plemićkih porodica koji se pojavljuju na fasadama njihovih kuća i palata rađeni su u kamenu. Grb na palati Šestokrilović je jedinstven primjer sačuvanog grba rađenog u malteru. Takođe, i cijeli krovni vijenac u malteru sa dekoracijom je jedinstven primjer u Boki, netipičan za ovo podneblje.

Izuzetan značaj palati Šestokrilović daje sačuvana izvorna **konstrukcija**, uključujući drvene međuspratne tavanice sa profilisanim gredama iz 17. vijeka i izvornu drvenu krovnu konstrukciju.

Takođe, izuzetno je značajan i sačuvani **enterijer**, segmenti **organizacije prostora, obrade i pojedini detalji**, kako izvorni iz 17. vijeka tako i naknadni iz 19. vijeka, među kojima posebno:

- ostaci izvorne barokne organizacije prostora, sa bočnim ulazom i očuvanim ugrađenim kamenim umivaonikom, kao i sačuvana autentična obrada međuspratnih tavanica iz 17. vijeka
- sačuvana izvorna organizacija kuhinje sa autentičnim ognjištem sa napom i ugrađenom kamenom sudoperom - škafom
- u cjelosti sačuvana koncepcija prostora i obrada enterijera iz 19. vijeka hodnika i dva salona na prvom spratu, sa stolarijom
- obrada zapadnog salona prvog sprata sa malternom dekoracijom

IZVORI, BIBLIOGRAFIJA

BIBLIOGRAFIJA

- Gracija Brajković i grupa autora, Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u Kotorskoj opštini, Godišnjak Pomorskog Muzeja u Kotoru XXXV-XXXVI, Kotor, 1987-1988.
- Pavao Butorac, Razvitak i ustroj Peraške općine, Perast, 1998.
- Pavao Butorac, Kulturna povijest grada Perasta, Perast, 1999.
- EXPEDITIO, Trista godina samoće, Beograd, 1998.
- Zorica Čubrović, Ka poznavanju urbanističkog razvoja Perasta, Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti br.23, Herceg-Novi, 2003.
- Jasminka Grgurević, Obrada enterijera u sakralnoj i stambenoj arhitekturi Perasta, Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti br. 24, Herceg-Novi, 2004.
- Aleksandra Kapetanović, Palata Mazarović u Perastu, Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti br. 24, Herceg-Novi, 2004.
- Katarina Lisavac, Palata Zmajević u Perastu, Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti br. 23, Herceg-Novi, 2003.
- Niko Luković, Boka Kotorska, Cetinje, 1953.
- Sava Nakićenović, Boka (Antropogeografska studija), Beograd, 1913.
- Duško Živanović, Dubrovačke kuće i polače, Beograd, 2000.
- Duško Živanović, Kameni namještaj dubrovačkih kuća i palata, Dubrovnik, 1990.
- Kruno Prijatelj, Umjetnost XVII i XVIII stoljeća u Dalmaciji, Matrica Hrvatska, 1956, Zagreb
- Milan Zloković, Građanska arhitektura u Boki Kotorskoj u doba mletačke vlasti, Spomenik CIII, SANU, Beograd, 1953.
- Miloš Milošević, Naselja, kultura stanovanja, društveni život i običaji Boke Kotorske za vrijeme mletačke vladavine, Pomorski trgovci, ratnici i mecene- Studije o Boki Kotorskoj XV-XIX stoljeća, Equilibrium, Beograd; CID Podgorica, 2003.
- Miloš Milošević, Neke stilske odlike baroka u Boki Kotorskoj, Pomorski trgovci, ratnici i mecene- Studije o Boki Kotorskoj XV-XIX stoljeća, Equilibrium, Beograd; CID Podgorica, 2003.
- Kruno Prijatelj, Barok u Dalmaciji

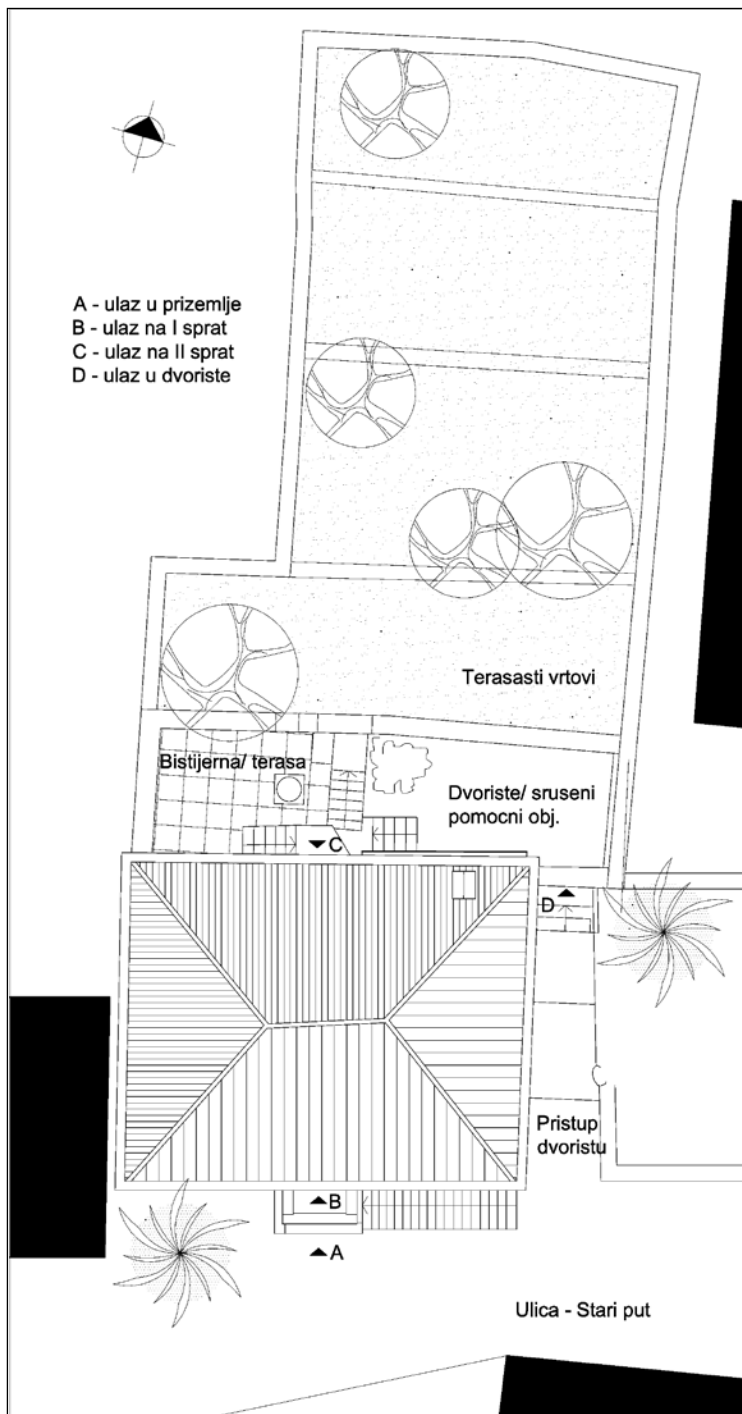
- Milan Zloković, Građanska arhitektura u Boki Kotorskoj u doba mletačke vlasti, Spomenik CIII, SANU, Beograd, 1953.
- Vinko Đurović, O konstrukcijama kuća od XVI do konca XIX vijeka u Kotorskom zalivu i njihovim graditeljima, Spomenik CIII, SANU, Beograd, 1953.
- Milenko M. Pasinović, Područje Kotora na Listi svjetske prirodne i kulturne baštine UNESCO, Kotor, 2001.
- Radojka Janičijević, Portreti iz fonda Pomorskog muzeja Crne Gore, Godišnjak Pomorskog Muzeja u Kotoru L, Kotor, 2002.
- Miloš Milošević, Višeslojni značaj djela Vladimira Brguljana o spomeničkom pravu, tekst objavljen u dnevnim novinama
- Mirko Vukasović, Grbovi kotorskih i peraških plemićkih porodica, Kotor, Beograd, 2008.
- EXPEDITIO, Palate Boke Kotorske, Kotor, 2008.

ISTRAŽIVANJA, STUDIJE, PLANOVI

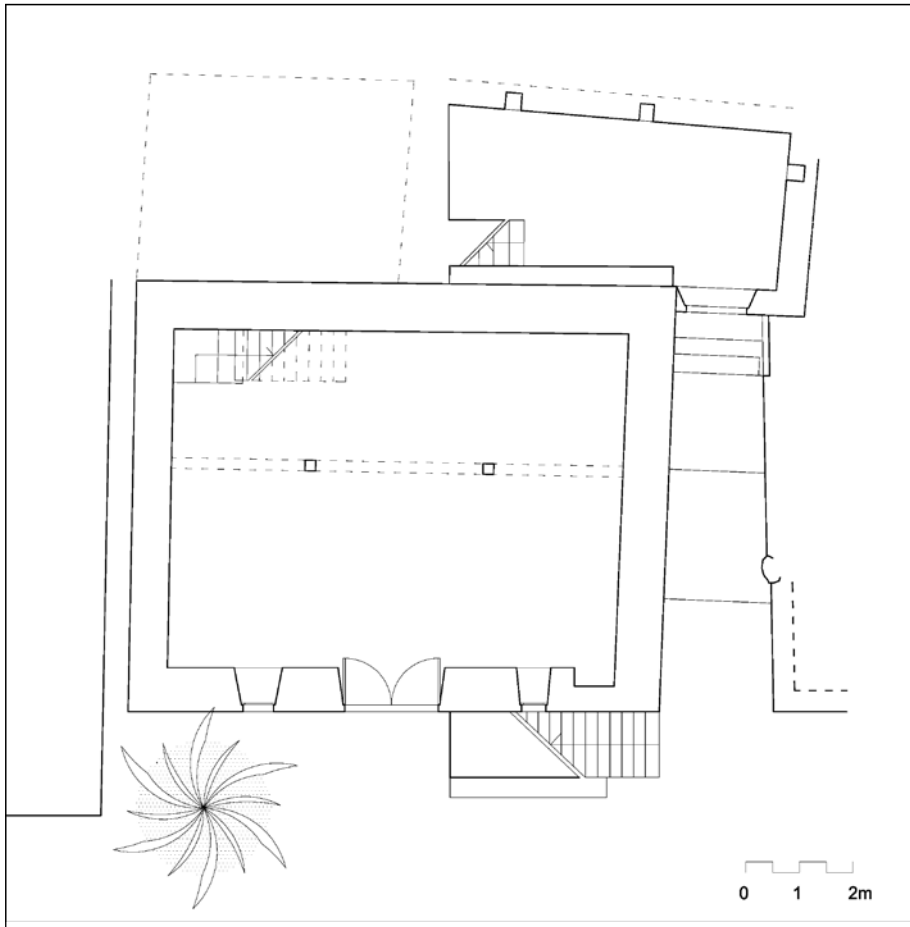
- Popis štete od zemljotresa, Zavod Bosne i Hercegovine, nalazi se u Regionalniom zavodu za zaštitu spomenika kulture Kotor, 1979.
- Studija zaštite graditeljskog nasljeđa Perasta, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor, Kotor, 2002.
- Menadžment plan Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotora, Regionalni zavod za zaštitu spomeinka kulture Kotor, Kotor, 2007.

OSTALI IZVORI

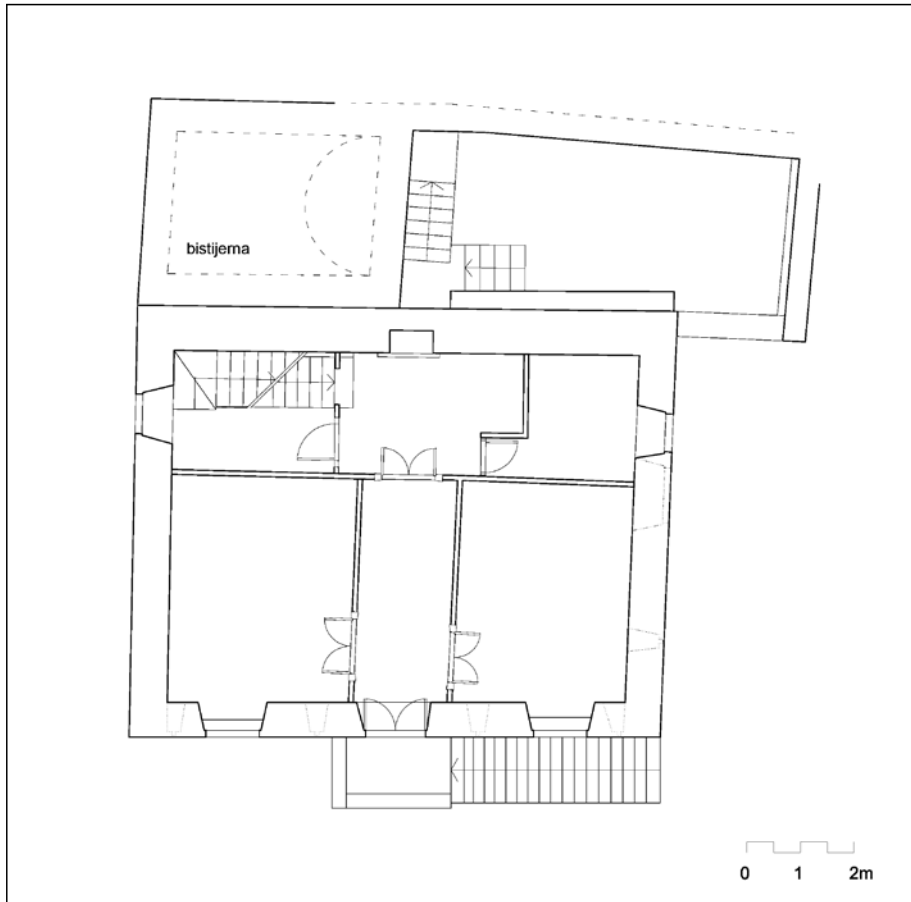
- Austro-ugarski katastarski plan (indikacione skice za katstarski plan) Perasta iz prve polovine 19. vijeka (1836. g.) , Istorijski arhiv Kotor
- Austro-ugarski katastarski plan Perasta sa kraja 19. vijeka ili početka 20. vijeka, Istorijski arhiv Kotor
- Gravira Perasta i Boke Kotorske, Vincenzo Coronelli, 17. vijek
- Stare fotografije Perasta, foto album u vlasništvu Mira Ulčara iz Perasta
- Dokumentacija Muzeja Grada Perasta, registra istorijsko umjetnička zbirke
- http://www.heraldikasrbija.com/galerija/main.php?g2_itemId=1101&g2_page=8



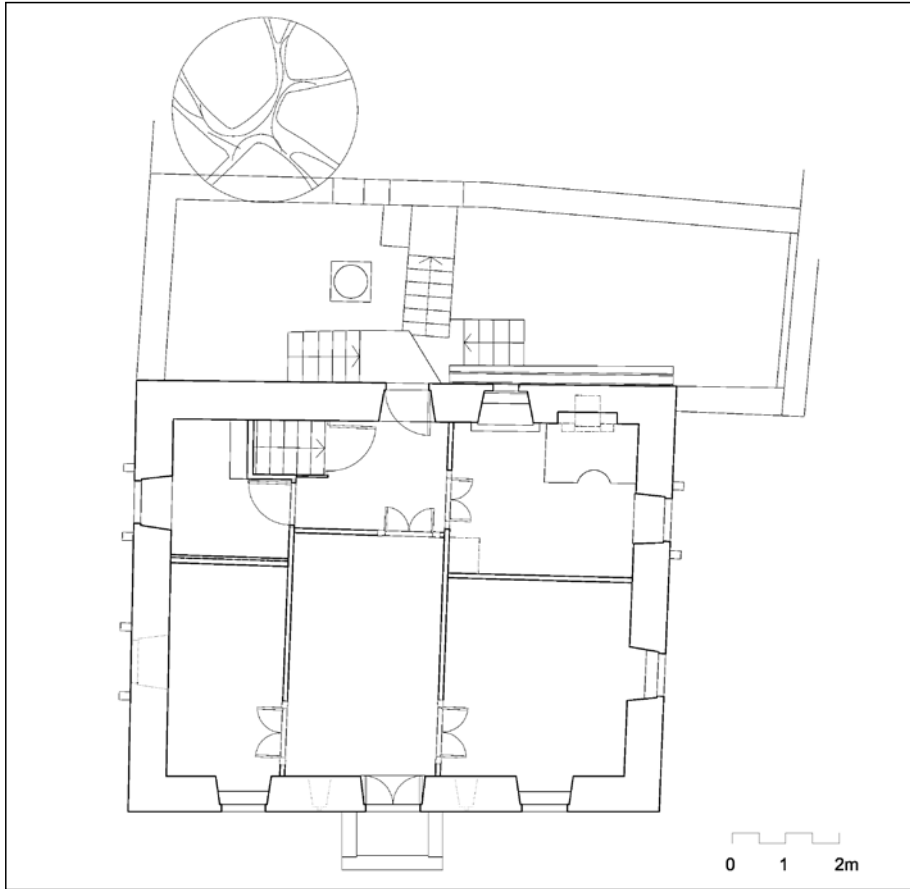
Crtež br. 1 – Uža lokacija palate Šestokrilović



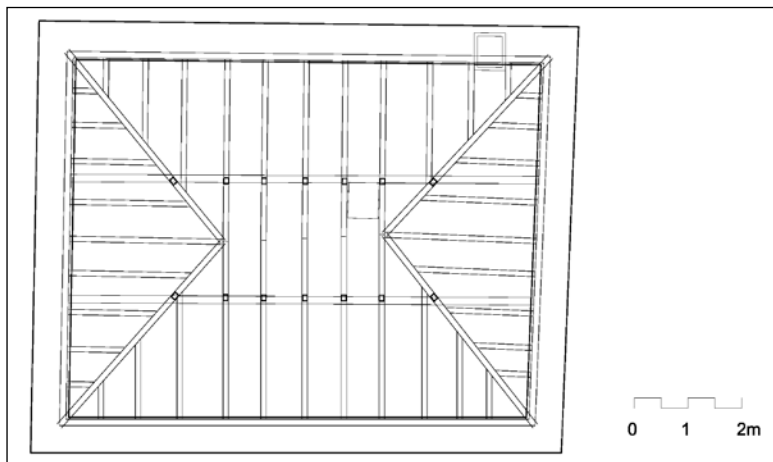
Crtež br. 2 – Osnova prizemlja



Crtež br. 3 – Osnova prvog sprata



Crtež br. 4 – Osnova drugog sprata



Crtež br. 5 – Osnova krovne konstrukcije



Crtež br. 6 – Poprečni presjek



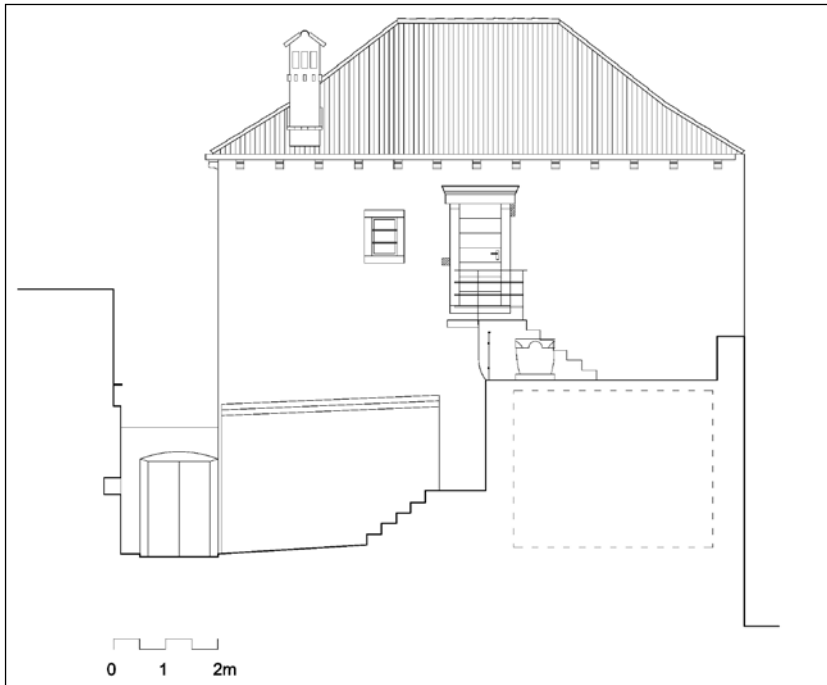
Crtež br. 7 – Podužni presjek



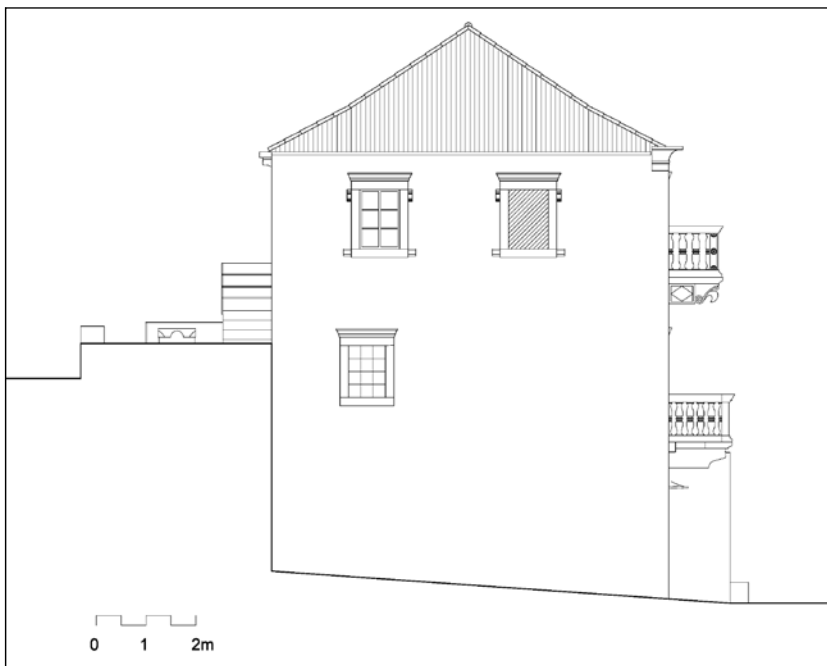
Crtež br. 8 – Južna fasada



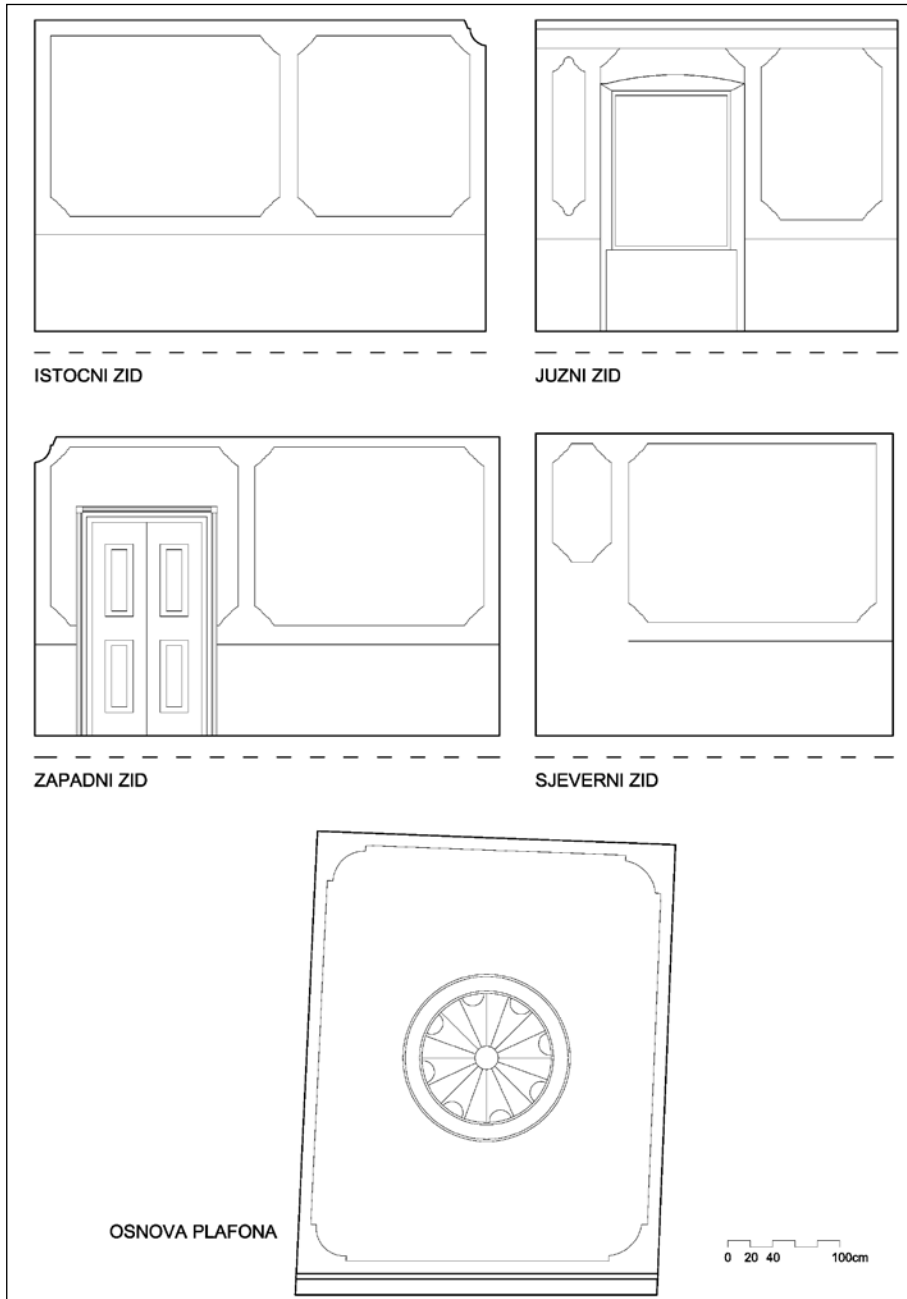
Crtež br. 9 – Istočna fasada



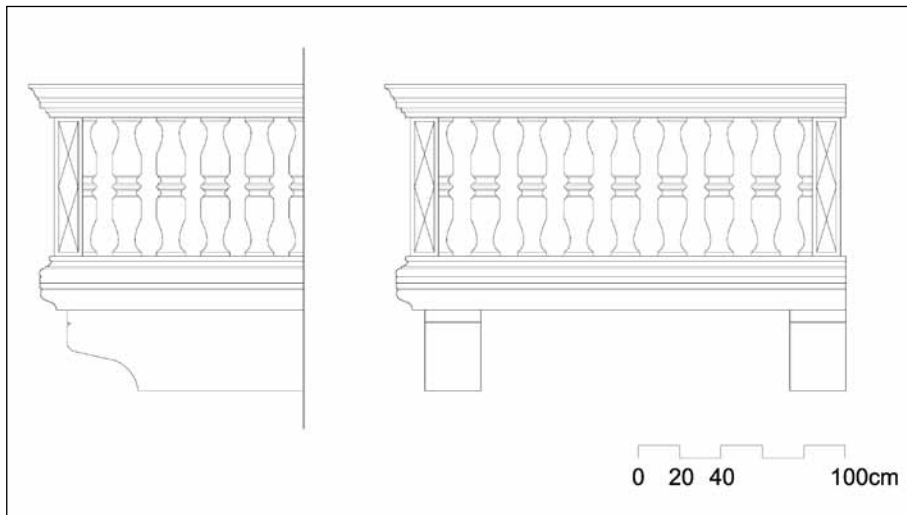
Crtež br. 10 – Sjeverna fasada



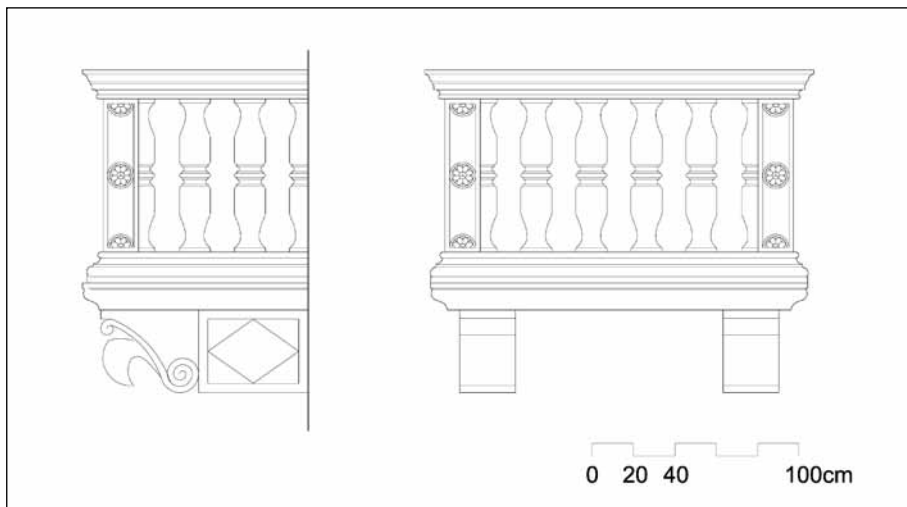
Crtež br. 11 – Zapadna fasada



Crtež br. 12 – Salon na prvom spratu palate – izgledi zidova i osnova plafona



Crtež br. 13 – Balkon na prvom spratu



Crtež br. 14 – Balkon na drugom spratu

Aleksandra Kapetanović

ŠESTOKRILOVIĆ PALACE IN PERAST

Summary

This paper is based on the „Architectural analysis of the Šestokrilović Palace” performed by the non-government organization EXPEDITIO of Kotor in the second half of 2008. The analysis should have served as a base for the project of the reconstruction, considering that Šestokrilović Palace had not been explored up to that time and presents one of the most significant palaces in Perast.

It is supposed that Šestokrilović Palace was built in the late 17th century, according to the inscriptions on the cornice under the roof where the year 1691 is given. The Palace was built by the members of the Šestokrilović family, after whom it got the name *kazada Šestokrilović*, one of the twelve aristocratic brotherhoods of Perast. Miloš Šestokrilović, mentioned by Mavro Orbin, in approximately in 1160, as the leader of the people of Perast, is chronologically the first person of Perast mentioned in historic sources. The Palace as early as in the first century after its construction became the ownership of another family. The family most frequently mentioned in connection with the Palace, besides Šestokrilović, is the family Čorko. Due to the marriage of Meri Čorko to captain Krilo Brguljan of Prčanj the Palace has been owned by the Brguljan family from the early 20th century till 2006.

The Šestokrilović Palace presents a typical example of baroque palaces built in the 17th century which, compared the specific type of Boka palaces with their belvederes dating from the 18th century, are arched, of smaller size, simpler shape with four sided roof, yet already showing certain baroque elements.

Form and the organisation of space as found at present day in Šestokrilović Palace are results of the changes that occurred in several stages of the modification of the house and present overlapping of the original space organisation from the late 17th century, with major changes introduced in the 19th century and the last ones performed after 1979.

The greatest worth of Šestokrilović Palace presents the wholeness of the preserved exterior and interior, including the original structure, together with preserved relation of the Palace and the courtyard with its rainwater reservoir and terraced gardens with orange trees.

Certain significant elements of baroque treatment are preserved on

Šestokrilović Palace such as: conception of the facade, balconies with balusters, windows with stone consoles, etc. The coat-of-arms of the Šestokrilovićs made in plaster, located on the roof cornice of the main facade, is a unique example both in Perast and in the Boka Kotorska Bay. A particular value of the Palace is the preserved original structure, including wooden ceilings with contoured beams from the 17th century and the roof structure, as well as the preserved segments of the interior, space organization, the treatment and certain details:

- remains of the original baroque space organization, with the side entrance and preserved fitted stone wash basin, as well preserved authentic treatment of the ceilings from the 17th century;
- preserved organization of the kitchen with the hearth and fitted stone sink;

- fully preserved space conception and the treatment of the interior from the 19th century of the hall and two lounges on the first floor, and in particular the treatment of the west lounge with plaster decoration from the 19th century.

Šestokrilović Palace contained 17th century style furniture. Among the art works that used to be in the Palace the portraits deserve special attention, one of them is now in the Maritime Museum of Montenegro in Kotor, and the other two in the Town Museum of Perast.